

"וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בַּת אֲבִיחַיִל וּמֵרְדֳּכָי הַיְהוּדִי"

הקדמה

מעשה מגילת אסתר אירע כשהיו ישראל בגלות לאחר חורבן בית המקדש הראשון, ומרדכי היהודי היה בעצמו מהגולים מארץ ישראל בגלות יכניה מלך יהודה, וגם חזר לארץ ישראל בעת בניית בית המקדש השני, והיה אחד ממאה ועשרים אנשי כנסת הגדולה.

להבנת מעשה המגילה יש להקדים שבאותם ימים היו שני סוגים של מלכות, האחת היא באופן שהעם בחר את המלך, והשניה היא שהמלך השתלט על המדינה בכח הזרוע, ומלך על העם ביד חזקה. ומשתי דרכים אלו נמשכו חילוקים שונים: באופן שהעם הוא שבחר את המלך, א. העם הגביל את המלך כרצונו, מה יהיה כח שליטתו על העם, ובדרך כלל הוצרך המלך להשבע בעת המלכתו שישמור על החוקים והנימוסים הקיימים במדינה. ב. המלך היה נחשב כמשרת העם, ותפקידו היה ללחום את מלחמותיהם ולדאוג לכל צרכיהם, והם היו משועבדים לו רק לענין תשלום מיסים וכדומה. ג. האוצרות בגנזי המלוכה לא היו שייכים למלך באופן אישי, אלא היו הם רכוש המדינה ומיועדים לצרכי העם. ד. המלך לא היה יכול לתקן תקנות ציבוריות וכדומה על דעת עצמו, אלא רק בהתייעצות עם השרים והיועצים של המלכות. ה. המלך עצמו גם כן היה נתון תחת חוקי המדינה הקבועים, ולא היתה לו רשות לעבור עליהם. ו. המלך לא היה יכול לשנות את עיר הבירה והמלוכה, אלא היה יושב על כסא המלכים שקדמו לו, בעיר שנקבעה בעבר לעיר הבירה. לעומת זאת, באופן שהמלך הוא שהשתלט על העם בכח הזרוע, היו הדברים שונים בכל פרטיהם: א. המלך שלט על כל העניינים כרצונו, והעם לא היה יכול להגבילו כלל. ב. העם היה משועבד למלך, והיו נחשבים כעבדיו לכל דבר, והמלך עצמו לא היה משועבד להם כלל. ג. אוצרות המלוכה היו שייכים באופן אישי למלך, ולא לעם. ד. המלך היה יכול לתקן תקנות כרצונו, ללא התייעצות עם השרים והיועצים כלל. ה. כיון שהמלך עצמו היה המחוקק, לא היה המלך משועבד לשום חוק מחוקי המדינה. ו. המלך היה יכול לשנות את עיר הבירה כרצונו, ולקובעה במקום אחר מכפי שהיה בעבר. לפי הבנת הדברים הללו תבואר הפרשה הפותחת את סיפור המגילה:

בזמן שקדם למלכות אחשורוש היתה בבל שולטת על כל העולם, ואחר כך כבשו חילות פרס ומדי את בבל והרגו את בלשאצר [בן בנו של נבוכדנצר] מלך בבל, וכמתואר בספר דניאל (פרקים ה'-ו'). אחשורוש בתחילה היה אדם רגיל, ועל ידי עשירותו התמנה למלך על מדי ופרס, ולאחר מכן כבש את כל העולם ביד חזקה. וכדי שתתקיים המלכות בידו לקח לאשה את ושתי, שהיתה מזרע נבוכדנצר מלך בבל, וכיון שהיא היתה יורשת עצר, והוא נשאה לאשה, הרי היתה המלכות ראויה לו גם מצד ירושת מלכות בבל דרך אשתו ושתי, וגם מצד שכבשם ביד חזקה ובמלחמה. ואמנם בתחילה הסכימו כל האומות לקבל את מלכות אחשורוש כיון שחשבו שהמלכות ראויה לו מצד ירושת ושתי, ואם כן היתה זו מלכות מוגבלת. אך לאחר זמן רצה אחשורוש להשתרר עליהם ביד חזקה ולמלוך עליהם במלכות בלתי מוגבלת, וכפי שיסופר להלן.

פרק א

(א) **וַיְהִי בַיָּמִי אַחְשָׁרוֹשׁ** - באותם ימים שעדיין הכירו הכל את אחשורוש כאדם רגיל, שאינו מלך, בבת אחת עלה לגדולה עצומה וידעו הכל שהוא **אַחְשָׁרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוֹ וְעַד כּוֹשׁ, שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה**, ולא כבש באיטיות מדינה אחר מדינה, שאם כן היו אומרים בתחילה שהוא מלך על מדינות מסוימות, ורק אחר כך מלך על כל העולם, אלא בבת אחת התעלה מאדם רגיל למלך המולך על העולם כולו [ולכן זהו המקום היחיד במגילה שאינו מכונה 'המלך אחשורוש', אלא 'אחשורוש' סתם, וכאומר, עוד בזמן שהכל הכירוהו כאדם רגיל, נודע פתאום כמלך עצום על כל העולם].

(ב) **בַּיָּמִים הָהֵם**, מיד עם ראשית ממלכתו, התחזק למלוך מלכות בלתי מוגבלת, שאינה כפופה לרצון העם, והעזי לשנות את עיר הבירה, ממקומה הראשון שבבבל, לעיר שושן שבפרס, **כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוֹשׁ עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה**, ובוזה הראה את תקיפותו, שלא פחד מדעת העם, שיכעסו על כך שהוא משנה את מקום עיר הבירה מבבל לפרס, והראה גם את גאוותו העצומה, כי בדרך כלל אדם פשוט העולה לגדולה, כבודו הוא לשבת על כסא המלכים שקדמו לו, ואילו הוא הראה שאינו רוצה כלל להיות מיוחס ומשווה אל המלכים שקדמו לו, אלא ייסד לעצמו כסא מלכות חדש בשושן הבירה, ובכך רצה להוכיח לכל שאינו מולך עליהם מחמת הסכמתם ורצונם, אלא ביד חזקה ובתקיפות, ועל כן ביכולתו לשלוט בהם במלכות שאינה מוגבלת.

(ג) **בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ** - בשנה השלישית למלכותו, שבה מלך בכח ובחוזקה [ולכן לא אמר 'למכותו', אלא 'למלכו', שרצה שהמלכות תתייחס אליו באופן פרטי], רצה להוכיח לכל שאינו זקוק להסכמת רצון העם כדי למלוך עליהם, ולכן **עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו**, והושיב אחרי שריו ועבדיו את **חֵיל פָּרַס וּמְדִי**, שהם היו מקורבים אליו בתחילה, ואחריהם הושיב את **הַפְּרָתִימִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינּוֹת** שהיו מושלים שם **לְפָנָיו** - לפני שכבש את כל הממלכות הללו, ובכך הראה שאין אצלו חשיבות כלל לשרי המדינות הגדולות, הגם שחשיבותם מצד עצמם גדולה יותר משריו ועבדיו שהיו בפרס, שהיתה עדיין מדינה קטנה, וכל שכן שהם חשובים יותר מחיילי פרס ומדי, שאין להם חשיבות כלל לעומת שרי המדינות, אלא אדרבה, הראה לכל ששריו ועבדיו וחייליו חשובים בעיניו יותר מהשרים של שאר המדינות הגדולות, כיון שאינו צריך להסכמתם ורצונם כדי למלוך, אלא מולך עליהם בכח צבאו וחייליו, ביד חזקה ובעל כרחם, ולכן יש חשיבות לחיילי הצבא שסייעו לו לכבוש את כל המדינות הללו, ואילו שרי המדינות האחרות היו בעיניו שרים רק 'לפניו', כלומר לפני שכבשם, ואילו עתה אין להם חשיבות כלל, אלא הם בעיניו כעבדים שפלים.

(ד) וכדי להוסיף ולהראות שמלכותו היא מלכות שאינה מוגבלת, השתמש באוצרות המלוכה, **בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ**, כלומר, הראה לכל שהוא מתפאר בעשירות שבאוצרות המלוכה כבקניינו הפרטי, ולא כאוצרות השייכים לעם, שאז אין למלך עצמו כבוד בהם, **וְאֵת יָקָר תַּפְאָרַת גְּדוּלָתוֹ**, המתאים למלך עצום כמוהו, המולך על עמים רבים, ולא עשה כן זמן מועט, אלא **יָמִים רַבִּים, שְׁמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם**.

(ה) **וּבְמִלּוּאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה** - כשהסתיימו ימי המשתה שעשה לשריו ומקורביו, רצה להוכיח שוב שמלכותו היא מלכות שאינה מוגבלת, ומחמת כן אין חשיבות אמיתית לשרים על פני המון העם, כי כולם עבדים לו, ולכן **עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה**, [ולשון 'הנמצאים' מורה שהם היו שם לפניו, כי הוא בא מחוץ לשושן לבנות שם את עיר בירת מלכותו, והם נמצאו שם לפניו], **לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן, מִשְׁתֵּה שְׁבַעַת יָמִים**, להראות שכולם שוים בעיניו, השרים והעם, הגדולים והקטנים, ועשה זאת **בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ**, שזהו מקום המיוחד לשרי המלוכה, ובדרך כלל אין המון העם נכנסים לשם, ואילו אחשורוש ערך שם את המשתה לכל העם, כדי להוכיח שגדול וקטן שוים בעיניו, כי כולם עבדיו.

(ו) ומשתה זה היה ערוך בעשירות עצומה, כי נעשו שם אהלים **מחור** - יריעות לבנות, **כְּפָס** - יריעות צבועות בירוק, **וּתְכֵלֶת, אַחוּז** - אותם יריעות אהלים היו מחוברות **בְּחִבְלֵי בּוּץ** [פשתן] **וְאַרְגָּמָן**, ואותם חבלים היו קשורים **עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ** - עמודי שיש הנשענים על גלילי כסף, והיו מוצעות שם **מִטּוֹת זָהָב וְכֶסֶף, עַל רִצְפֹת בֵּהֵט וְשֵׁשׁ וְדָר וְסִהָרָת** - מיני אבנים יקרות.

(ז) **וְהִשְׁקוּת** - השקו את המסובים יין **בְּכֵלֵי זָהָב, וְכֵלִים מְפִלִים שׁוֹנִים** היו לפני כל אחד ואחד, כגון גביעים וקנקנים וכדומה, באופן שלא הוצרך אחד ליטול מחבירו כלי, ולא היה זה מחמת מיעוט היין, אלא אדרבה, **וַיֵּין מַלְכוּת** משובח באיכותו, **וְרָב** בכמותו, **כִּי־הַמֶּלֶךְ**, ואף שהיה היין מרובה ומשובח, הספיקו כלי הזהב לכולם, כי היו שם כלים מרובים מאד.

(ח) **וְהִשְׁתִּיחַ כְּדַת אֵין אֵינִס**, כי במקום שיש מעט כלים מכריחים כל אחד לסיים במהירות את שתייתו, כדי שיוכלו גם אחרים להשתמש בכלים אלו, אבל כאן מחמת ריבוי הכלים היה כל אחד שותה כרצונו. ואף שבנימוסי פרס מכבדים את הגדולים לשתות לפני הקטנים, כאן לא עשו כן, **כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ** - ציוה המלך על כל חשובי בית מלכותו לוותר על כבודם, כדי **לַעֲשׂוֹת** בכך **כְּרִצּוֹן אִישׁ וְאִישׁ**, שכל אחד ישתה כרצונו ובזמן הראוי לו.

(ט) לאחר שעשה אחשוורוש את כל המאמצים הללו להראות שמלכותו היא מלכות שאינה מוגבלת, חשש שמא עדיין יהיו שיאמרו שכל מלכותו באה לו מחמת שנשא לאשה את ושתי, יורשת העצר של מלכות נבוכדנצר בבבל, ואם כן עליו למלוך מלכות מוגבלת כרצון העם, ואינו יכול להשתלט עליהם ללא הגבלה, ולכן, כדי להוכיח שאין ושתי שייכת כלל לענין המלוכה, לא הניח לה אחשוורוש לעשות משתה לשרי המלוכה, כפי שהיה ראוי לה אם היתה יורשת עצר, וכן לא היה המשתה שלה עיקרי וחשוב בפני עצמו, אלא נגרר אחרי המשתה של אחשוורוש, באופן ש**גַם וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה עֲשֵׂתָה מִשְׁתָּה נְשִׁים**, ולשון 'גם' מלמדת שהיה המשתה של ושתי טפל למשתה אחשוורוש, וכן כינה אותה בשם 'ושתי המלכה', להדגיש שתחילה היתה 'ושתי' סתם, ורק אחרי שנשאה אחשוורוש נעשתה 'מלכה', באופן שמלכותה באה מכח מלכותו, ולא להיפך, וגם לא היה המשתה שלה מיועד לשרי ונכבדי המלכות אלא רק 'משתה נשים' שאינו חשוב, ונעשה משתה זה **בְּבֵית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ**, כי לא היה לה 'בית מלכות' משלה, אלא היתה טפלה בכל למלכות אחשוורוש ובית מלכותו, ובכך רצה להוכיח שלא באה לו המלכות בירושה על ידי ושתי, אלא בכח גבורתו ומלחמותיו.

(י) **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** למשתה, **כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בַּיּוֹן**, רצה להראות לכולם שלא נשא את ושתי כדי לרשת על ידה את המלכות, אלא נשאה רק מחמת שהיתה אשה יפה, ולכן **אָמַר לְמַהוּמֹן, בְּזַתָּא, חֲרַבּוּנָא, בְּגַתָּא וְאַבְגָּתָא, זַתֵּר וְכַרְפֵּס, שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים הַמְּשֻׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ**, ובכך הראה שאין לה חשיבות מצד עצמה, שאם כן היה ראוי ש**יִצְאֻ** לקראתה כל שרי המלוכה. וגם לא אמר שיביאו אותה הסריסים המשרתים אותה, שגם בזה יש לה חשיבות מסוימת, אלא ציוה להביאה על ידי הסריסים המשרתים אותה, שזו הדרך להביא את אחת הפילגשים שאינה חשובה בעיניו כל כך, עד שמשרתיו מביאים אותה לפניו.

(יא) ותוכן ציוויו היה **לְהַבִּיא** בעל כרחו **אֶת וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה** - באופן שהכל יבינו שהיא 'ושתי', ועל ידי נישואיה לאחשוורוש נעשתה 'למלכה', והדבר יתברר לכולם על ידי שיביאוה כאשר פשוטה ללא כתר, ורק כשתהיה **לפְּנֵי הַמֶּלֶךְ** יכתירוה **בְּכֶתֶר מַלְכוּת**, ובכך יתברר שמלכותה נמשכת ממנו, ותכלית הבאתה הוא **לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפִיָּהּ, כִּי טוֹבַת מְרֻאָה הִיא**, ובכך יראו שלקחה לאשה מחמת יופיה, ולא מחמת שהיא יורשת עצר, כי אם היה לוקחה כדי לרשת את המלכות, הרי אין חילוק אם היא יפה או לא, ובכך שמראה את יופיה הוא מוכיח שזו הסיבה היחידה שלקחה לאשה.

(יב) אמנם ושתי הבינה את כוונתו, שרצונו להורידה ממעלתה כיורשת עצר ולהציגה כאשר רגילה שעלתה לגדולה מחמת שנישאה למלך, ולכן, **וְתַמְאֵן הַמֶּלֶכָה וְשֵׁתִי** - מיאנה ואמרה שהיא תחילה 'המלכה' ואחר כך 'ושתי', כי תואר מלכותה קודם לשמה, ומלכותה ירושה לה מאבותיה, ולא מחמת שנישאה לאחשוורוש, ומיאונה היה **לְבּוֹא בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ** - לבוא בדרך שציוה המלך, שתלבש את כתר המלכות רק בפניו ולא קודם לכן, **אֲשֶׁר בִּיד הַסְּרִיסִים** - וגם מיאנה לבוא עם סריסי המלך, כי רצתה להראות שיש לה חשיבות מצד עצמה, ואין המלך יכול להביאה בעל כרחו על ידי משרתיו. ובכך הפרה ושתי את עצתו של אחשוורוש בעיקר מטרת המשתה שעשה בכל הימים הללו, ולכן **וַיִּקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד** - הראה את כעסו כלפי חוץ על הבזיון החיצוני שעשתה לו בכך שסירבה לבוא כהוראתו, **וְחִמְתּוּ הַפְּנִימִית בְּעֵרָה בּוֹ** על כך שסיכלה את כל עצתו להראות שהוא מולך מלכות בלתי מוגבלת, אבל חימה זו לא הראה לחוץ, כיון שכל המחשבות הללו היו כמוסות בליבו עד כה, ולא גילה אותם לאחרים.

יג) על אף שאחשורוש כעס כל כך על ושתי, בכל זאת לא רצה להענישה בעונש חמור, כי על כל פשעים תכסה אהבה, ורצה לסובב את הדבר באופן שהשופטים יזכו אותה, והנה יש שני מיני משפטים, יש משפט שבין המלך לבין אחד מעבדיו, ויש משפט שנעשה בין כל איש לרעהו, והשופטים את עניני המלכות צריכים לדעת את הזמן והמצב שבו נעשתה העבירה כלפי המלך, כי המעזי פניו במלך בעת ישיבתו על כסא המלכות עונשו חמור יותר מהמעז פניו במלך בזמן שהוא בדרכים וכדומה, וידע אחשורוש שאם ידונו את ושתי כאשה רגילה שהעיזה פניה במלך בעת יושבו על כסא מלכותו, ובזמן שכל שרי המלוכה לפניו, יחמירו מאד בעונשה ויגזרו דינה למוות, לכן **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם יִדְעֵי הָעֵתִים** - אמר אחשורוש לאותם שופטים הממונים על דיני המלכות שאין להם כלל רשות לדון בענין זה, כיון שהיא מלכה והוא מלך, אם כן אין זה אלא ככל ענין ומשפט שבין איש לאשתו, **כִּי כֹן דָּבַר הַמֶּלֶךְ לְפָנָיו כָּל יִדְעֵי דַת וְדִין** - כי משפט זה של המלך יכול להיעשות לפני כל הדיינים והשופטים היודעים את החוקים והדתות, ובוזה התכוון שיקלו בעונשה, וגם רמז להם את הדרך שיפטרו אותה מעונשה, בכך שאמר 'דתי', וכוונתו היתה שבאמת בקשתו שתבוא לפני כל העמים להראות את יופיה היתה נגד הדת והנימוס, ולכן היתה רשאית לסרב לכך, ואין להענישה.

יד) ואחרי שאמר אחשורוש שמשפט זה אינו שייך לעניני המלכות אלא הוא ככל ויכוח שבין איש לאשתו, בחר שישפטו בדבר שופטים מסוימים, מחמת כמה טעמים שיבוארו עתה, **וְהַקְרָב אֵלָיו** - כיון שהם היו קרובים אליו, וכבר שמעו את הדין ודברים שביניהם, ולא רצה שיתפרסם הדבר יותר, והם **כָּרְשָׁנָא, שֵׁתָר, אֲדַמְתָּא, תְּרִשִׁישׁ, מָרְס, מָרְסָנָא, מְמוּכָן, שְׁבַעַת שָׂרֵי פָּרְס וּמְדֵי**, ומצד מעלתם ראוי שישפטו ביניהם, וכן מחמת שהם **רָאִי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ** תמיד, ומבינים את רמזיו, שרמז להם לזכות את ושתי מעונש, והם **הַיִּשְׁבָּיִם רְאִשָׁנָה בְּמַלְכוּת** מזה זמן רב, ומומחים לשפוט משפט נכון.

טו) והנידון שהובא לפני השופטים היה **כָּדַת מַה לַעֲשׂוֹת** - מה לעשות על פי הדת המוסרית, וכוונתו היתה שלפי חוקי המוסר היתה רשאית לסרב מלבוא, **בְּמַלְכָּה וְשֵׁתִי** - כעת שינה אחשורוש את הלשון והסכים שמלכותה קודמת לשמה, כי היא יורשת עצר, ולכן אין משפטה כאחד מעבדי המלך שהעיז פניו במלך, אלא כמשפט אשה ובעלה, כיון ששניהם ראויים למלכות מצד עצמם, **עַל אֲשֶׁר לֹא עֲשִׂתָּה אֶת מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ**, וגם על זה רמז שיש לה תשובה, כי נשלח הדבר **בְּיַד הַסְּרִיסִים**, ואין זה לכבודה של מלכה שתובא על ידי סריסי המלך.

טז) כאשר ראה ממוכן שכוונת המלך לזכות את ושתי בדינה, ורוצה הוא גם להסתיר את הענין באופן שיבוא הדין רק לפני השרים הקרובים אליו, רצה למנוע זאת, **וַיֹּאמֶר מְמוּכָן** בקול רם **לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים**, באופן ששמעו כולם את דבריו והתפרסם הענין, וכך אמר, אין זה ענין פרטי בין המלך למלכה ככל משפט שבין איש לאשתו, כי **לֹא עַל הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֲוֹתָה וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה**, והקדים שמה למלכותה כדי להדגיש שאינה מלכה מצד עצמה, אלא מצד שאחשורוש נשאה, **כִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים** אשר ישמעו את הנהגתה של ושתי, ויבינו שכוונתה שהיא יורשת העצר ועל ידה הגיעה המלכות לאחשורוש, ולכן מלכותו מוגבלת [ובפסוק י"ח ימשיך לבאר את הנזק הזה שיהיה מצד שרי המלך], ומלבד נזק זה שיהיה מצד השרים, נעשה נזק נוסף, **וְעַל כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ**.

יז) והנזק שיהיה לכל העמים הוא בזה, **כִּי יֵצֵא וּתְפַרְסֵם דְּבַר הַמַּלְכָּה עַל כָּל הַנָּשִׁים**, וכל הנשים לא תדענה בדיוק את הדברים שהיו בין אחשורוש לושתי, ורק ישמעו שסירבה לבוא לפניו, וילמדו ממנה **לְהַבְזֹת בְּעֲלִיָּהּ וּבְעִינֵיהָ, בְּאֲמָרָם** הרי אפילו **הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ**, שחשיבותו רבה, **אָמַר לְהַבִּיא אֶת וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו**, ולא ביקש ממנה דבר גדול אלא רק לבוא לפניו, וגם אין לה חשיבות גדולה כיון שאינה מלכה אלא מחמתו, ואין לה מלכות משל עצמה [ולכן כינה אותה שוב ושתי המלכה], **וְלֹא בָּאָה**, וכל שכן ששאר הנשים אינן צריכות לשמוע בקול בעליהן, שאינם חשובים כמו המלך, והם מבקשים מהן דברים קשים יותר מאשר לבוא לפניהם.

יח) ועתה חזר ממוכן וביאר את הנזק הראשון, שיהיה אצל שרי המלך, **וְהַיּוֹם הַזֶּה שְׂרָצִית לְהִרְאוֹת בּוֹ לְכוֹלָם** שאתה מולך מלוכה בלתי מוגבלת, ביום זה עצמו תושבת עצתך, כי **תֵּאמְרָנָה שְׂרוֹת פָּרְס וּמְדֵי, אֲשֶׁר שָׁמְעוּ בְּבִירוֹר אֶת דְּבַר הַמַּלְכָּה**, ויודעות הן את האמת שסירבה לבוא כיון שלדעתה מלכות אחשורוש נמשכת מכח מלכותה, שהיא יורשת העצר, ולדעתה מלכותו של אחשורוש היא מלכות מוגבלת, ויספרו זאת **לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ**, ואם לא תהרוג אותה על כך הרי יבינו

מכך שאתה מסכים לדעתה, ומחמת שני נזקים אלו, **וְכַדִּי בְּזִיוֹן** - יהיה בזיון בכל המלכות בכך שהנשים לא תשמענה לבעליהן, **וְקֶצֶף** - יהיה כעס בין השרים, שירצו להגביל את מלכותך, כדעתה של וּשְׂתִי.

(יט) אחרי שביאר ממוכן את שני הקלקולים שנעשו על ידי וּשְׂתִי, בא כיועץ חכם לבאר כיצד על ידי הריגתה יתוקן הכל, ותחילה הקדים שראוי לאחשוּרוֹשׁ להכריז מיד ובגלוי על מלכותו כמלכות בלתי מוגבלת, ולכן, **אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יֵצֵא דְבַר מַלְכוּת מִלְפָּנָיו** - יוחלט שדברי המלכות וחוקיו יוצאים מלפני המלך לבדו, ללא השרים והיועצים, כדרך המלך המולך מלכות שאינה מוגבלת, וכל חוק כזה ישאר קבוע לנצח **וְיִכְתֹּב בְּדָתִי פָּרֶס וּמְדִי וְלֹא יַעֲבֹר**, כי לא יהיה ניתן לבטל חוק זה, ועל פיו ידונו השופטים בכל מקום, ועתה, דבר המלכות הראשון שיחוקק אחשוּרוֹשׁ הוא **אֲשֶׁר לֹא תָבֹא וּשְׂתִי לְפָנָי הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרוֹשׁ**, כדי שלא יאמרו שבסופו של דבר לא הצליח אחשוּרוֹשׁ להכריח את וּשְׂתִי לבוא לפניו, אלא על ידי חוק זה יפרסמו שהיא חזרה בה ורצתה לבוא, אלא שהמלך הוציא דבר מלכות שלא תבוא וּשְׂתִי לפניו. ודבר המלכות השני הוא, **וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה** - שתהיה טובה מצד עצמה, ולא מצד ייחוסה, ועל ידי זה לא תתגאה עליו, וגם כיון שתראה את אשר אירע לוּשְׂתִי תתיירא להמרות את פי המלך [ולשון 'הטובה ממנה' היינו שטובתה של השניה, תהיה 'ממנה', מחמת וּשְׂתִי שתהרג עתה, שעל ידי זה תהיה רעותה טובה יותר ולא תמרה את דבר המלך אחשוּרוֹשׁ].

(כ) ועל ידי זה ירויח שתהיה מלכותו בלתי מוגבלת, **וְנִשְׁמַע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ**, ללא עצת יועציו, **כִּי רַבָּה הִיא** - כי דבר המלכות של המלך מצד עצמו יהיה גדול וחשוב, וגם ירויח את הדבר השני, **וְכָל הַנְּשִׂיִם יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן, לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן** - אפילו אם האשה גדולה בחשיבותה ובייחוסה והאיש קטן בחשיבותו.

(כא) וכדי לקבל את ההחלטה הזו, שהמלך לבדו יוכל לקבוע בכל דבר ללא שריו ויועציו היה צורך בהסכמת השרים עצמם, שמעתה והלאה לא ימשיכו בתפקידיהם, **וְיִיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים**, וויתרו השרים על כח שררתם, והסכימו שאחשוּרוֹשׁ לבדו יוכל להחליט בכל דבר, **וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ**, ללא עצת שריו, **כְּדָבָר מְמוּכָן**.

(כב) וכדי לקיים את העצה הראשונה, שתהיה מלכותו שאינה מוגבלת, **וַיִּשְׁלַח סָפְרִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ, וְאֶל עַם וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ**, ובכך הראה שאין חשיבות לאחת המדינות על השאר, כי אין מדינה מסוימת המולכת על השאר, אלא אחשוּרוֹשׁ הוא המולך על כולם, בתור אדם פרטי שכבש את כולם ושולט עליהם, ותוכן הספרים היה **לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ שָׂרָר בְּבֵיתוֹ**, כי עד אז היתה האשה מצווה רק לכבד את בעלה, ובספרים אלו ציוה שתהיה משועבדת לו לגמרי, **וּמְדַבֵּר כְּלָשׁוֹן עַמּוֹ**, ולא יצטרך להשתמש בלשון המלכות, שזו לשון פרס, כי מעתה אין חשיבות לפרס על שאר המדינות, אלא כולם שוים וכפופים לשלטונו היחיד של אחשוּרוֹשׁ.

כוונת כותבי המגילה בהקדמת סיפור זה, כי באמת כל זה הוא כהצעה לענין הנס עצמו, כי אם לא היה אחשוּרוֹשׁ מולך מלכות בלתי מוגבלת, לא היה יכול לקחת את אסתר למלכה, כי השרים היו מתנגדים לכך שיטול לו המלך נערות מכל שכבות העם לבחור מהן מלכה, וכל שכן שלא היו מסכימים שיקח לו המלך למלכה נערה אסופית שאין יודעים מי עמה ומולדתה. וכמו כן לא היה יכול לגדל את המן ללא הסכמת השרים, ולא להוציא גזר דין להשמיד ולהרוג אומה שלמה ללא משפט.

ועוד, כי במבט שטחי ניתן לחשוב כי מה שהטתה אסתר את לב אחשוּרוֹשׁ היה דבר טבעי, כי דבר מצוי הוא שאשה יפה תשנה את רצון בעלה, ולכן הקדימו לספר שאחשוּרוֹשׁ לא היה אדם פשוט או מלך קטן שאשתו יכולה לשנות את רצונו, אלא היה מלך אדיר שהיו תחת שלטונו מאה עשרים ושבע מדינות, ובגבורתו העצומה כבש את כולם בזמן קצר, ורוב עושרו כפי שנראה במשתה המפואר שעשה, חכמתו הגדולה כיצד התנהג בתחבולות כדי להמליך את עצמו במלכות שאינה מוגבלת, וטבעו הקשה, כי אף שאהב את וּשְׂתִי מאד, בכל זאת כשהבין שלטובת מלכותו עליו להורגה לא נמנע מלעשות כן, ואם כן מה ששמע בקול אסתר לבטל את הגזירה לא היה בדרך הטבע, אלא מאת ה' היתה זאת.

פרק ב

(א) **אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שֶׁהָרַג אַחֲשָׁרוֹשׁ אֶת וְשֵׁתִי, כְּשֶׁךְ חָמַת הַמֶּלֶךְ אַחֲשָׁרוֹשׁ, רָצָה לִקְחַת לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת בְּמִקּוֹם וְשֵׁתִי, אֲךָ לֹא יָדַע כִּי־צַד לְנַהוּג, כִּי זָכַר אֶת וְשֵׁתִי - אֶת יוֹפִיָּה וּמַעֲלּוֹתֶיהָ וַיְחַוְּסֶהָ, וַחֲשַׁשׁ שֶׁלֹּא יִמְצָא אִשָּׁה כְּמוֹתָהּ, וְזָכַר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂתָהּ, וַחֲשַׁשׁ שֶׁגַם הַמַּלְכָּה הַחֲדָשָׁה שִׁיקַח תִּתְנַהֵג כְּמוֹתָהּ, וַאֲיִן מִן הָרְאוּי שִׁיהָרוּג גַּם אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁהוּא מֶלֶךְ שֶׁדָּרְכוּ לְהָרוּג אֶת נִשְׁוֹתָיו, וְזָכַר אֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ, וַחֲשַׁשׁ שֶׁשׁוֹם אִשָּׁה לֹא תִרְצָה לְהִנְשֵׂא לוֹ, שֶׁמֵּא יִהְרָוּג גַּם אוֹתָהּ. וּמַחֲמַת שְׁלֹשָׁה חֲשָׁשׁוֹת אֲלוֹ לֹא יָדַע כִּי־צַד יִבְחַר אֶת הַמַּלְכָּה הַחֲדָשָׁה.**

(ב) **וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ, מִשְׁרֵתָיו, עֲצָה שֶׁתִּתְקַן אֶת שְׁלֹשַׁת הַחֲשָׁשׁוֹת הַלְלוּ, יִבְקְשׁוּ לְמֶלֶךְ נַעֲרוֹת בְּתוֹלוֹת טוֹבוֹת מְרָאָה, וְכִיּוֹן שִׁיהִיָּה הַחִיפּוֹשׁ 'לְמֶלֶךְ', וְהֵיִינוּ אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְמֶלֶךְ, יִהְיֶה נִיתֵן לְמִצְוָא בִּינִיהֶן אִשָּׁה יָפָה כּוֹשֵׁתִי, וְהַגַּם שֶׁלֹּא תִהְיֶה מִיּוֹחֶסֶת כְּמוֹתָהּ, הָרִי מֶלֶךְ אֲדִיר כְּמוֹתוֹ אִינוּ צָרִיךְ שֶׁגַם אֲשֵׁתוֹ תִהְיֶה מִיּוֹחֶסֶת, אֲלֵא רַק שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה טוֹבַת מְרָאָה.**

(ג) **וְכַנְגַּד חֲשָׁשׁוֹ שֶׁשׁוֹם אִשָּׁה לֹא תִתְרַצָּה לְהִנְשֵׂא לוֹ, אִמְרוּ לוֹ שֶׁאִם לֹא־חֲרָה הַחִיפּוֹשׁ הָרֵאשׁוֹן לֹא יִמְצָאוּ אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ, וַיִּפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל מְדִינּוֹת מְלָכוֹתָיו, וַיִּקְבְּצוּ בְיַד חֹזְקָה אֶת כָּל נַעֲרָה בְּתוֹלָה טוֹבַת מְרָאָה אֶל שׁוֹשֵׁן הַבֵּיָרָה, אֶל בֵּית הַנְּשִׂאִים, וְכַךְ גַּם אִם לֹא תִימְצָא נַעֲרָה שֶׁתְּבוֹא מִרְצוֹנָהּ, יִבְיָאוּ אוֹתָהּ בַּעַל כְּרַחַה [וַאֲמְרוּ 'וַיִּפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים', וְהֵיִינוּ שִׁיהִיו אֲלוֹ פְּקִידִים חֲדָשִׁים, שֶׁאִזּוֹ לֹא יַעֲזִיזוּ לְקַבֵּל שׁוֹחַד מִהַעֲשִׂירִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְחוּ אֶת בְּנוֹתֶיהֶם]. וְכַנְגַּד הַחֲשַׁשׁ שֶׁגַם הַמַּלְכָּה הַחֲדָשָׁה תִתְנַהֵג בַּעֲזוֹת כְּמוֹ וְשֵׁתִי, יַעֲצוּ לוֹ שִׁיכְנִיסוּ אֶת הַנַּעֲרוֹת אֶל יַד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֶׁמֵּר הַנְּשִׂאִים, וְנִתְּנוֹן תְּמַרְקִיָּהוּ, וְכִיּוֹן שֶׁתִּתְרַגַּל הַנַּעֲרָה שֶׁהִיא מִקְבֵּלַת אֶת כָּל צָרְכֶיהָ וְתִמְרוֹקֶיהָ מִיַּד סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ, תִּהְיֶה כְּנוֹעָה אֲלֵיהֶם, וְלֹא תַעֲזִיזוּ פְּנֵיהָ כְּנַגְדָם.**

(ד) **וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטַב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, גַּם אִם אִינָה מִיּוֹחֶסֶת, תִּתְמַלֵּךְ תַּחַת וְשֵׁתִי, וַיִּיטַב הַדְּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ, כִּי כֹאמֹר לַעֲלִיל לֹא הוֹצֵרְךְ כִּבְר לְהַסְכַּמַּת הַשְּׂרִים, וַיַּעֲשֵׂ כֵן.**

(ה) **עֵתָה יִסּוּפֵר כִּי־צַד נִיסָה מִרְדְּכִי בְכָל כּוֹחוֹ לְמַנּוּעַ אֶת לִקְיַחַת אֶסְתֵּר אֶל בֵּית אַחֲשָׁרוֹשׁ, אֲפִּי שֶׁהִיא בְּדַבֵּר סַכְנָה מְרוּבָה, אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּיָרָה, וּבַעִיר הַבֵּיָרָה בּוֹדָאִי נִשְׁמַע דְּבַר הַמַּלְכוּת הַמַּחֲיִיב כָּל אָדָם לְהַבִּיא אֶת הַנַּעֲרָה שֶׁבְּרִשְׁוֹתָיו אֶל בֵּית הַמַּלְכוּת, וְלֹא יִכְלוּ לְהַצְטַדֵּק וְלוֹמַר שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ אֶת דְּבַר הַמַּלְכוּת, וְשָׁמּוּ מְרַדְּכִי, בֶּן יֹאִיר, בֶּן שְׁמַעֲיָה, בֶּן קִישׁ, אִישׁ יְמִינִי - מִשְׁבֵּט בְּנִימִין, וּמִיּוֹחֶס לְבֵית הַמַּלְכוּת שֶׁל שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ, וְכִיּוֹן שֶׁהִיא אָדָם חָשׁוּב וּמְפֹרָסִים בְּשֵׁמוֹ וַיְחַוְּסוּ, לֹא הִיא יִכּוֹל לְהַשְׁתַּמֵּט בְּטַעֲנָה שֶׁאִין זֶה לְפִי חֲשִׁיבוֹת הַמֶּלֶךְ לִקְחַת אֶת הַנַּעֲרָה שֶׁבְּרִשְׁוֹתָיו.**

(ו) **אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם, וְאָדָם הַגּוֹלָה לְאַרְצָה אַחֶרֶת חַיִּיב לְשַׁמּוֹר אֶת חֻקֵּי וּנְיָמוּסֵי אוֹתָהּ הָאַרְצָה יוֹתֵר מֵאַזְרַחֵי הָאַרְצָה, וְחֻטְאוֹ חֲמוֹר כְּשֶׁמֹרֵד בְּמֶלֶךְ שֶׁנִּטָּה אֲלָיו חֲסָדוֹ וְהִנִּיחַ לוֹ לְחַסוֹת בְּאַרְצוֹ, וּמֵאִידֵךְ לֹא הִיא הוּא כְּפִלִּיט מִלְחָמָה הַגּוֹלָה מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם, שֶׁהוּא בְּזוּי, אֲלֵא הִגְלָה עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָהּ עִם יְכִנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהִיוּ אֲלוֹ שְׂרֵי יְהוּדָה וְחֲשׁוּבֵי הַיְהוּדִים, אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, וְאַף בְּגִלוֹתוֹ הִיא מִרְדְּכִי נִחְשָׁב לְאָדָם נְכַבֵּד.**

(ז) **וַיְהִי אִמֵּן אֶת הַדְּסָה, הִיא אֶסְתֵּר בַּת דָּדוּ, וְכִיּוֹן שֶׁהִיא הַדְּבַר יָדוּעַ וּמְפֹרָסִים שֶׁהוּא הָאוֹמֵן אוֹתָהּ, וְהִיא תַּחַת רִשְׁוֹתוֹ, וְגַם הִיא עֲצָמָה הִיתָה מְפֹרָסֶמֶת בְּשֵׁמָה הַטּוֹב עַד שֶׁכִּינּוּהָ בְּשֵׁם 'הַדְּסָה' עַל שֶׁם טוֹב מִיְּדוּתֶיהָ, הִיא עָלִיו לְמוֹסֶרָה לְמֶלֶךְ, פִּי אִין לָהּ אָב וְאִם, וְלֹא יִדְרְשׁוּ אֶת הַדְּבַר אֲלֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא הָאַחֲרָאִי עָלֶיהָ, וְהַנַּעֲרָה יָפָה תֹּאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה, וּבּוֹדָאִי יִהְיֶה עוֹנֵשׁוֹ חֲמוֹר עַל שֶׁחֲבִיבָה נַעֲרָה יָפָה כְּזוֹ, וּבְמוֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לִקְחָהּ מְרַדְּכִי לוֹ לְבַת, וְאִם כֵּן אִינָה יִכְוֹלָה לְלַכֵּת מִעַצְמָה לְלֹא רִשְׁוֹתוֹ, בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִכְוֹל לְטַעוֹן שֶׁחֲשַׁב שֶׁתִּלְךְ מִעַצְמָה אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ.**

(ח) **וַיְהִי בְּהַשְׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ - כֹּאֲשֶׁר בִּיקְשׁוּ מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ שֶׁתְּבַאֲנָה הַנַּעֲרוֹת מִרְצוֹן אֶל בֵּית הַמַּלְכוּת, לֹא שֶׁלְּחָה מִרְדְּכִי לְבֵית הַמַּלְכוּת, לְמִירוֹת הַתּוֹעֵלַת שֶׁתְּבַא אֶל הַנַּעֲרָה שֶׁתִּיבְחַר לְהִיּוֹת מַלְכָּה, וְנִדְתָּו - וְגַם כֹּאֲשֶׁר יִצְאָה הַפְּקוּדָה לִקְחַת בְּחוּזְקָה אֶת כָּל הַנַּעֲרוֹת אֶל בֵּית הַמַּלְכוּת, וְהִיתָה סַכְנַת מוֹוֹת לְעוֹבֵר עַל דַּת הַמֶּלֶךְ, אֲפִּי עַל פִּי כֵּן לֹא מִסְרָה מִרְדְּכִי מִדַּעַתּוֹ, וְלֹא פָחַד מִהַסְכְּנָה שֶׁבְּכַךְ, וּבְהַקְבֵּץ נַעֲרוֹת רְבוֹת אֶל שׁוֹשֵׁן הַבֵּיָרָה אֶל יַד הַגָּי, שֶׁאִזּוֹ כָּל אֲנָשִׁי שׁוֹשֵׁן רָאוּ אֶת כָּל הַנַּעֲרוֹת הַנִּקְבְּצוֹת וְלֹא יִכְלוּ לְהַעֲלִים עֵינֵיהֶם וְלוֹמַר שֶׁלֹּא יָדְעוּ זֹאת, וּבּוֹדָאִי יִגְדַּל עוֹנֵשׁ הַמַּסְתִּיר בְּבֵיתוֹ נַעֲרָה יָפָה, עַדִּיין לֹא הִתְפַּעֲלוּ מִכֶּךְ מִרְדְּכִי**

ואסתר, ולא חשבו למסור את אסתר לבית אחשוורוש, אלא וּתְלַקַח אֶסְתֵּר בכח, נגד רצונם, אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ, אֶל יַד הַגִּי שְׁמֵר הַנָּשִׁים.

(ט) וּתִיטֵב הַנְּעִרָה בְּעֵינָיו של הגי, כי ראה מיד שהיא ראויה למלכות, וּתִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו למחול לה על כך שלא באה מרצונה ואף הסתתרה עד שהביאה בכח, וכיון שהבין מיד שהיא תהיה המלכה, שינה את ההנהגה איתה מהנהגת שאר הנערות בארבעה דברים, א. וַיִּבְהַל [-מיהר] אֶת תְּמָרוּקֶיהָ, כי כל נערה היתה ממתינה שנים עשר חודשים, כדי שיעברו עליה ארבע עונות השנה, ויראו שאין לה איזו מחלה שניכרת רק בעונה מסוימת, ואצל כל הנערות היו ממתניינים שתתחיל העונה החדשה, ואז היו מתחילים לתת לה תמרוקים במשך שנים עשר חודשים, ואילו אצל אסתר מיהר הגי לתת לה את התמרוקים מיד, באמצע העונה, כדי שישתיימו שנים עשר החודשים בהקדם. ב. וְאֶת מְנוֹתָהּ לָתֵת לָהּ - נתן לה מנות מיוחדות שלא ניתנו לשאר הנערות. ג. וְאֶת [-וכן נתן לה את] שְׁבַע הַנְּעִרוֹת הַרְאִיּוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ לאחר שתמלוך, כי לכל שאר הנערות לא היו משרתות כלל, ורק למלכה היו שבע נערות, והוא הקדים לתת לה אותן כבר עתה, כי לא היה לו כלל ספק בדבר שהיא תמלוך. ד. וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעוּזֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים - שינה את הנהגתו עם אסתר ונערותיה לתת להן את החדרים הטובים ואת המאכלים המשובחים ביותר.

(י) על אף כל הכבוד הגדול שעשו לה, לֹא הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת עֲמָהּ וְאֶת מוֹלַדְתָּהּ, כִּי מְרַדְכֵי צוּה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא תִגִּיד, כיון שקיוה מרדכי שהמלך לא יקח לו נערה אסופית שאין ידוע מי עמה ומולדתה, ותינצל אסתר מלהנשא לו.

(יא) אף על פי שידע מרדכי שרק אחרי שנים עשר חודשים יקחו את אסתר לבית אחשוורוש, מכל מקום וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מְרַדְכֵי מִתְהַלֵּךְ לְפָנָי חֹצֵר בֵּית הַנָּשִׁים, לְדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר, כיון שפחד שיענישו אותה על כך שאינה רוצה לומר את עמה ומולדתה, וַיִּמָּה יַעֲשֶׂה בָּהּ, האם רק יגרשוה מהמקום, או שיוסיפו להענישה.

(יב) וּבְהִגִּיעַ תֵּר נְעִרָה וְנְעִרָה לְבּוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ, מִקֶּץ הַיּוֹת לָהּ כָּדָת הַנָּשִׁים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, כִּי כֹן יִמְלָאוּ יָמֵי מְרוּקֶיהֶן, לבדוק שאין להן שום מחלה שניכרת רק באחת מעונות השנה, והיו שְׁשֶׁה חֹדְשִׁים של החורף בְּשָׁמֶן הַמֵּר, המחמם את הגוף, וְשֶׁשֶׁה חֹדְשִׁים של הקיץ בְּבִשְׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים המתאימים לזמנים אלו.

(יג) וּבָזָה - בדברים אלו, והם היופי ובריאות הגוף, הַנְּעִרָה בָּאָה מִרְצוֹנָה אֶל הַמֶּלֶךְ, כי לא ביקש ממנה המלך שום דבר מלבד זאת, ומאידך, תמורת זאת שהיא באה אל המלך מרצונה, אֶת כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר - כל מה שתבקש הנערה, כמו מתנות וכדומה, יִנָּתֵן לָהּ, לְבּוֹא עִמָּה מִבֵּית הַנָּשִׁים עַד בֵּית הַמֶּלֶךְ, ובכך שקיבלה מתנות הראתה שהיא באה מרצונה אל המלך.

(יד) כל נערה ונערה בְּעָרֵב הִיא בָּאָה אל המלך, וּבִבְקָר הִיא שֹׁבָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים שְׁנַיִ - פעם שניה, אֶל יַד שְׁעֲשֻׁנֵי סָרִיס הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַפִּילִגְשִׁים, כי אחר שהיתה אצל המלך אין זה כבוד למלכות שתינשא לאדם אחר, אלא היתה נשאת כפילגש למלך, וְלֹא תִבּוֹא עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אִשָּׁה, אלא כִּי אִם חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ, וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם, ואף על פי כן הלכו כל הנערות מרצונן אל המלך, בחפץ לב.

(טו) בשונה משאר הנערות, שלא הביאו אל המלך דבר מלבד יופיין ובריאותן, וּבְהִגִּיעַ תֵּר אֶסְתֵּר, הביאה עמה את מידותיה הטובות ודעתה השלימה בהיותה בַּת אֲבִיחַיִל הצדיק, והוא היה דָּד מְרַדְכֵי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת, ומרדכי חינכה והוציא את מידותיה הטובות אל הפועל, והביאה עמה כל זאת כשהגיע תורה לְבּוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, ומאידך לֹא בִקְשָׁה אסתר דָּבָר מִהַמֶּלֶךְ, כדי להראות שאינה באה מרצונה כלל, אלא רק כיון שהגיע תורה היא נאלצת לְבּוֹא אל המלך, כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הַגִּי סָרִיס הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַנָּשִׁים, שהכריח אותה לקחת דברים מסוימים, ואף על פי שבהנהגה זו העיזה פניה במלך להראות שאינה מתרצית אליו אלא באה בעל כרחיה, בכל זאת לא הענישוה על כך, אלא וְתִהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חֵן בְּעֵינָי כָּל רְאִיָּה.

(טז) וּתְלַקַּח אֶסְתֵּר בעל כרחיה אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ, אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ - אל החדר המיוחד לו [ולכן לא אמר 'בית המלך' כפי שאמר (פסוק י"ג) לגבי שאר הנערות, אלא 'בית מלכותו'], בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת, בְּשַׁנַּת שְׁבַע לְמַלְכוּתוֹ.

(יז) וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים - מכל נשותיו ופילגשיו שהיו לו קודם לכן ואהב אותן, וַתֵּשֶׂא חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל הַבְּתוּלוֹת שְׂבָאוֹ לִפְנֵי כַּדֵי שֶׁאֶחַת מֵהֶן תֵּשֶׂא חַן בְּעֵינָיו וַיִּמְלִיךְ אוֹתָהּ, וכיון שבכל הדברים עלתה אסתר על כולן, וַיִּשָּׂם אַחֲשֵׁרוֹשׁ בְּעַצְמוֹ אֶת כְּתֹר הַמַּלְכוּת בְּרֵאשִׁית לְרֹב אֲהַבְתּוֹ אֵלֶיהָ, וַיִּמְלִיכָהּ מִיַּד תַּחַת וְשָׂתִי.

(יח) כיון שרצה אחשורוש שתגלה לו אסתר את עמה ומולדתה, התנהג גם בזה בתחבולות, וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֵּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו, אֶת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר, וחשב שבכך שהוא עושה לה כבוד גדול, שכל המשתה קרוי על שמה, תתבייש אסתר מכל השרים בכך שהיא אסופית שאין יודעים את מולדתה, ותתרצה לגלות את עמה ומולדתה, וַהֲנַחָה לְמַדִּינֹת עֲשָׂה, כיון שלא ידע באיזו מדינה נולדה עשה הנחה לכל המדינות, ורצה שתבין אסתר שאחרי שתגלה לו באיזו מדינה נולדה בודאי ייטיב מאד למדינה זו, וחשב שמחמת כן תתרצה לגלות לו את שם מדינת הולדתה, כדי להיטיב להם, וַיִּתֵּן לְכָל הַמַּדִּינֹת מִשְׂאֵת - מתנות יקרות פִּינֵד הַמֶּלֶךְ, וגם בזה חשב שתתרצה לגלות מי עמה ומולדתה, כדי שיתן להם המלך מתנות יקרות. אך עדיין לא הסכימה אסתר לגלות את עמה ומולדתה.

(יט) חשב אחשורוש, שמא מוצאה של אסתר מעם בזוי ושפל, והיא חוששת שמא כשתגלה את עמה ומולדתה יגרשנה המלך, לכן רצה להראות לה שאין הדבר כן, וַבְּהִקְבֹּץ בְּתוּלוֹת שְׁנִית - ציוה אחשורוש לקבץ את כל הבתולות שנשארו בשושן הבירה והמתינו לתורן, ולשולחן לבתיהן, כדי להראות שאין המלך מבקש נערה אחרת, ויהא ליבה של אסתר בטוח שישאירנה מלכה בכל אופן, וּמְרַדְּכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ - גידל אחשורוש את מרדכי להיות כאחד השרים, כתמורה לכך שהוא גידל את הנערה שנבחרה למלך, וחשב שעל ידי זה תהיה אסתר בטוחה שאם תגלה שהיא בת דודו של מרדכי ייטיב לו המלך הרבה יותר.

(כ) אך על אף הכל, אִין אֶסְתֵּר מִגִּדַּת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת עֲמָהּ, כִּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מְרַדְּכֵי, ואף על פי שעלתה לגדולה לא פסקה מלשמע בקול מרדכי, אלא וְאֶת מֵאֲמֵר מְרַדְּכֵי אֶסְתֵּר עֲשָׂה, כִּאֲשֶׁר הִיָּתָה בְּאֲמִנָּה אֵתוֹ.

(כא) לפני שיבוא לספר על הצרה שבאה לישראל, מספר על הרפואה שהקדים להם ה', מלבד זאת שסיבב ה' שתהיה אסתר בבית המלך, עשה עוד שיציל מרדכי את המלך ממוות, ובכך מלמד שלא באה הצרה על ישראל כדי שיבוא עליהם העונש באמת, אלא כדי לעוררם לחזור בתשובה, ולכן הקדים ה' את ההצלות שתהינה להם אם ייטיבו את מעשיהם, בדומה לרופא אומן הבא להקזי דמו של החולה, שמכין תחילה את הרפואות והדברים הנצרכים להשיב את נפש החולה לאחר מכן. בְּיָמִים הָאֵלֶּים, וּמְרַדְּכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, נעשה עוד דבר שלא כדרך הטבע, קָצַף - קנאו בגדולתו של מרדכי בְּגִתָּו וְתַרְשׁ, שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֶּף, כיון שמרדכי היה יושב בכבוד ובנחת, והם היו צריכים לעמוד על רגליהם כדרך השומרים, ואף שאין שייכות כלל בין מרדכי, שהיה חשוב כאחד השרים, לבין סריסי המלך שתפקידם הוא לשמור על הסף, בכל זאת חרה אפם על כך, וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוֹשׁ, וזהו דבר שאינו מצוי, כי לפעמים השרים ירצו להרוג את המלך מתוך תקווה שאחד מהם ימלוך תחתיו, אבל סריסי המלך הפחותים שבודאי לא יגיעו לגדולה, ובודאי ייהרגו אם ייתפסו, למה להם לשלוח יד במלך אדיר שכזה.

(כב) וַיִּזְדַּע הַדָּבָר לְמְרַדְּכֵי בְּדֶרֶךְ נֶס, וַיִּגֵּד לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, והגם שלא אמר לה לומר זאת בשמו, והיא היתה שומעת לכל דבריו, בכל זאת וַתֵּאֲמֶר אֶסְתֵּר אֶת הַדָּבָר לְפָנָיו בְּשֵׁם מְרַדְּכֵי, וגם זה היה הכנה לנס [ובכך יש לימוד נוסף, שכשם שהצרה עצמה נגרמה בדרך הטבע מכך שישב מרדכי בשער המלך, ועל ידי זה ראה המן שאין מרדכי כורע ומשתחוה לו, כך גם ההצלה נגרמה מכך שישב מרדכי בשער המלך, ושמע את מזימת בגתן ותרש].

(כג) וַיִּבְקֶשׁ הַדָּבָר, וַיִּמְצָא - מצאו ברשותם את הסם עצמו שעל ידו רצו להרוג את המלך, וגם זה אינו בדרך הטבע, כי בודאי הטמינו אותו היטב, וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ. וַיִּכְתֹּב הַדָּבָר בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וגם זה היה בהשגחת ה', שלא ישלם אחשורוש שכר למרדכי, אלא נשאר חייב לו הכרת הטוב, ונכתב הדבר 'לפני המלך', שהשגיח שיכתבו את הדברים לאמיתם, וכך לא היה הסופר יכול לזייף דבר בכתבת המעשה, וגם נכתב הדבר בספר דברי הימים שנמצא תמיד לפני המלך ותחת ידו, ואין המשנה למלך יכול לשנות בו דבר [בשונה מספר 'דברי הימים' סתם, שנמצא תחת יד המשנה

למלך, ובו נכתבים כל עניני המלכות, הטובים והרעים, ושם יכול המשנה למלך לכתוב כרצונו, ואם היה המעשה נכתב שם בודאי היה המן מוחקו].

פרק ג

(א) אחר הדברים האלה, שניצל המלך מבגתו ותרש שבקשו להורגו, שכח המלך שאסתר אמרה את הדבר בשם מרדכי, וכיון שרצה להחזיר טובה לאסתר שהצילה אותו, ולא מצא דבר שיכול להוסיף לה על גדולתה, חשב שמן הראוי להחשיב אותה בכך שיגדל את השרים שיעצו לו לקחת נערות מכל המדינות, ועל ידי עצתם בחר את אסתר למלכה, והראשון לשרים אלו היה מהומן, שהוא המן, ולכן **גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי,** וכשהיה מקורב למלך הצליח לפתותו בדבריו כאילו הוא היה זה שגם אמר לאסתר על דבר בגתו ותרש, והצלת המלך ממוות מיוחדת אליו, ולכן הוסיף אחשורוש לגדלו, **וינשאהו מדרגה אחר מדרגה,** עד שהגיע למעלה העליונה במלכות, **וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו.**

(ב) וכל עבדי המלך, אפילו אותם אשר בשער המלך, שבדרך כלל בשער המלך אין נותנים כבוד לשום אדם מלבד המלך עצמו, **כרעים ומשתחוים להמן, כי כן צוה לו המלך,** ומחל אחשורוש על כבודו וציוה שיכבדו את המן אפילו במקום המלכות [ולשון 'לוי' מלמדת שהיה הציווי של המלך גם להמן בעצמו, שיקפיד על כבודו ויעניש את מי שאינו משתחוה לו], **ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה,** כיון שהיה בהשתחויה זו משום עבודה זרה, כי דרך העמים הקדמונים היתה שכל אדם שנמצאה בו מעלה גדולה של גבורה או עשירות, היו מייחסים לו כח עליון מכוכב או אליל, ולכן גמר מרדכי בדעתו גם כלפי העתיד שלא לכרוע ולא להשתחוות להמן [ולכן נכתב הדבר בלשון עתיד 'לא יכרע ולא ישתחוה'].

(ג) כיון שהכבוד הניתן להמן היה בפקודת המלך, העמיד המלך שומרים המשגיחים על קיום פקודתו, **ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי, מדוע אתה עובר את מצות המלך.** והוא השיב להם שכיון שהוא יהודי הדבר אסור לו. וגם אמר להם שפקודת המלך היא רק לעבדי המלך היושבים בשער המלך, ואילו הוא אמנם יושב בשער המלך, אך אינו עבד המלך, כיון שלפי חוקי פרס אין יהודי נעשה עבד המלך.

(ד) ואמנם עבדי המלך לא שנאו את מרדכי ולא רצו את רעתו, ולכן הזהירוהו כמה פעמים על כך שאינו משתחוה להמן, **ויהי פאמרם אליו יום ויום, ולא שמע אליהם, ויגידו להמן, לראות היעמדו דברי מרדכי, כי הגיד להם אשר הוא יהודי,** ורצו לראות האם גם כאשר המן עובר בסמוך אליו אין מרדכי משתחוה לו, וזה יהיה סימן שההימנעות מלהשתחוות אינה מחמת יהדותו, אלא מחמת שהוא שונא אותו, כי בעוד ההשתחויה ממרחק היא מדרכי עבודה זרה, הרי ההשתחויה בקירוב לשר היא מדרך כל השרים והמלכים, שבני אדם משתחוים להם כשהם עוברים בסמוך, ורצו לראות כיצד ינהג מרדכי כשיעבור המן בסמוך לו.

(ה) וירא המן כי גם כשהוא עובר סמוך אליו אין מרדכי כרע ומשתחוה לו, והבין מכך שמרדכי שונא אותו ואינו רוצה לכבדו כלל, **וימלא המן חמה.**

(ו) אף על פי שעיקר כעסו של המן היה על מרדכי לבדו, כי היה נראה בעיניו שהוא נמנע מלהשתחוות לו מחמת שנאתו, ולא מחמת דתו, מכל מקום **ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו, כי הגידו לו עבדי המלך את עם מרדכי,** ואמרו לו שמרדכי אמר להם שהוא נמנע מלהשתחוות מחמת דתו, **ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש,** כיון שהם עם מרדכי ומשתתפים בדתו, ורצה להכחיד את הדת היהודית לגמרי על ידי שיהרוג את כל היהודים.

(ז) בחדש הראשון, הוא חדש ניסן, בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש, הפיל פור - הטיל המן סוג של גורל מסוים הנקרא 'פור', **הוא הגורל שהיה רגיל להיות לפני המן,** שהיה משתמש בו לבחור תאריכים לדברים מסוימים, ובתחילה הטיל את הגורל על הימים, וכיון שהיה זה ביום שלשה עשר בחודש ניסן [כמבואר בפסוק י"ב] ורצה המן לנקום בהם

מיד, התחיל להטיל גורל מיום ארבעה עשר בניסן והלאה, ונדחה הגורל מיום ליום, עד שהגיע ליום השלשים ועדיין לא עלה הגורל, והמשיך לתחילת החודש הבא, שהוא אייר, עד שהגיע ליום האחרון שבגורל זה, שהוא שלשה עשר באייר [שהרי התחיל את הגורל על יום ארבעה עשר, ונדחו כל הימים עד שהגיע ליום האחרון, שהוא שלשה עשר]. אמנם לאחר מכן חשב המן שמא החודש אינו טוב לגורל זה, ולכן הוסיף להטיל גורל נוסף, ו**מחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ** - הפיל גורל לבחור חודש, והתחיל בחודש ניסן שהוא עומד בו, ונדחה הגורל עד החודש האחרון, לחודש **שְׁנַיִם עָשָׂר**, הוא **חֲדָשׁ אֲדָר**, ואז כבר לא חזר להטיל גורל על הימים, כי כבר בגורל הראשון עלה לו יום שלשה עשר. ואם היה המן מתבונן היה רואה שהגורל עצמו כביכול דוחה אותו ליום האחרון ולחודש האחרון שבגורלות, והיה עליו להבין שעצת ה' היא לתת לישראל זמן מרווח לבטל את הגזירה.

(ח) עתה התחכם המן, כי ידע שאם יבקש מאחשוורוש להשמיד אומה שלימה, אפילו אם זו אומה קטנה ושפלה ביותר, לא יסכים לכך אחשוורוש. וכן ידע שאם יתנכל אל היהודים במפורש לא יניח לו אחשוורוש להרע להם כלל, כי היו היהודים מפורסמים לעם חכם ונבון, ולכן סיפר את הדברים למלך אחשוורוש בלשון המשתמעת לשני פנים, ו**יאמר המן למֶלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ, יְשֻׁנוּ עִם אֶחָד**, והוא בזוי ושפל כל כך עד שאין לו אפילו שם מסוים, **מִפְּאָר וּמִפְרָד בֵּין הָעַמִּים**, כלומר, לא רק שאין להם מדינה מסוימת, אלא אפילו במדינה שהם נמצאים בה אין להם שכונה או עיר מסוימים, אלא הם מופרדים ונמצאים בין העמים בכל מקום, ואין מקומם רק במקצת המדינות, אלא הם **בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָךְ**, ומחמת כן נמשך מהם נזק גדול לכל המלכות, ו**דְּתֵיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עַם**, כי כל הדתות האחרות שונות זו מזו רק בפרטים, אבל באופן כללי אין חילוק גדול ביניהן, אבל היהודים שונים לגמרי בדתם מכל האומות [ולכן אמר לשון 'ודתיהם', כאילו יש להם דתות רבות הכוללות פרטים רבים מאד, וכולם שונים לגמרי מדתי האומות האחרות], ושינוי זה אינו רק במצוות הדת בלבד, אלא הוא גם בהנהגותיהם הרגילות, במאכלם, בבגדיהם ובשאר מעשיהם, עד שאינם דומים כלל לשאר בני הדתות האחרות [ולכן לא אמר שדתיהם שונות 'מכל דת', אלא 'מכל עם', כי על ידי הדת שלהם הם נעשים משונים בכל הנהגותיהם, ונראים כעם אחר לגמרי], ו**אֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים** - אינם מקיימים גם את דיני המלכות השייכים לענייני הממון והמיסים, וגם בני אומות אחרות לומדים מהם לזלזל במלכות, ולעומת כל הנזקים הללו אין מהם שום תועלת כלל למלכות, ולכן, ו**לְמַלְכָּךְ אֵין שׂוּה לְהַנִּיחֶם**.

(ט) **אם על המֶלֶךְ טוֹב, יִכְתֹּב לְאַבְדָּם**, ובלשון זו גרם המן לאחשוורוש להבין שהכוונה לאבד את צורת דתם ולהכריחם לשמור את דתות שאר האומות, ולא לאבד את גופם ולהורגם, והוסיף לומר שלא יחשוש אחשוורוש שיצטרכו לשלם ממון רב לאנשים שיהיו ממונים לבטל את דתה של אותה אומה, אלא להיפך, ו**עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כֶּסֶף אֶשְׁקוּל עַל יְדֵי עֲשִׂי הַמְּלָאכָה** - העוסקים במלאכה זו שמחים לעשות זאת, והם ישלמו כסף על הזכות שניתנה להם להשיב את הטועים אל הדרך הנכונה בעיניהם, **לְהָבִיא מִמּוֹן זֶה אֶל גְּנְזֵי הַמֶּלֶךְ**.

(י) כיון שגנב המן את לבבו של אחשוורוש לפתותו שמדובר באומה בלתי נחשבת, ושהכוונה רק להסירם מדרכם המוטעית לדרך הישרה של שאר הדתות, לא התבונן אחשוורוש בנוסח האגרות שכתב המן [שאם כן היה רואה שכתוב שם להשמיד להרוג ולאבד], ואף לא חתם בעצמו על האגרות, אלא ו**יִסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ, וַיִּתְּנָהּ לְהֶמָּן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲגָגִי**, שהוא היה צַרֵּר הַיְהוּדִים, ולכן הוזכר כאן המן בכינוי 'צורר היהודים', ללמד שרק הוא צרר את היהודים והתכוון להורגם, אבל אחשוורוש לא צרר את היהודים ולא התכוון כלל להרע להם.

(יא) מלבד זאת שלא הבין אחשוורוש כלל את מזימת המן, גם לא עשה זאת מתאוות בצע, אלא מתוך מחשבה שמעשה נכון הוא להשיב את התועים בדרכם אל הדרך הנכונה, ו**יאמר המֶלֶךְ לְהֶמָּן, הֲכִסֶּף נָתוֹן לָךְ** - יכול אתה ליטול אפילו כסף מאוצרותיי לצורך תכלית זו, ו**הָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינַיִךְ** - להנהיגם בדרך הטובה כפי ראות עיניך.

(יב) עתה יסופר כיצד הערים המן להוציא את מזימתו אל הפועל במהירות, כיון שפחד שבמשך הזמן יוודע לאחשוורוש שמדובר על היהודים, ושכוונתו להורגם ממש, ו**יִקְרָאוּ סַפְרֵי הַמֶּלֶךְ בְּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן**, הוא חודש ניסן, **בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה הֶמָּן** [ולא כציווי של אחשוורוש, שלא ידע כלל את נוסח הציווי], **אֶל אַחֲשֻׁדְרָפְנִי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְאֶל שְׂרָי עִם וְעַם** שבתוך המדינה, כי בכל מדינה היו כמה עמים, **מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְבָּהּ**,

כי בדרך כלל מדינה יש כתב אחד, אף שהיא כוללת כמה עמים, **וְעַם וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ**, כי לכל עם יש לשון המיוחדת לו, **בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרֵשׁ נִכְתָּב, וְנִחְתָּם בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ.**

(יג) ועוד זאת עשה המן, כדי שגם אם ירצה אחשורוש לא יוכל לבטל את הגזירה, ולכן מיהר עוד באותו יום, **וְנִשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים** מיד לאחר שנכתבו האגרות, **אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאָבֵד אֶת כָּל הַיְהוּדִים, מִנְעַר וְעַד זָקֵן, טַף וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד,** כדי שלא תהיה להם שארית ופליטה בשום מקום, **בְּשָׁלוּשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר, הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, וּשְׁלָלָם לְבוֹז.**

(יד) אמנם ידע המן שבמשך זמן רב כל כך [מניסן של אותה שנה ועד אדר שבשנה שאחריה] יתכן שישתדלו היהודים אצל המלך לבטל את הגזירה, ולכן התחכם בעורמה כפולה, ושלח את האגרות שבהן נכתב להרוג את כל היהודים כשהן חתומות בטבעת המלך, באופן ששום אדם לא ידע מה כתוב בהן, ונכתב עליהן מבחוץ שאין לפותחן עד שלשה עשר באדר, ועם האגרות החתומות הללו שלח עוד אגרות פתוחות, **פְּתֻשָׁן הַכְּתָב** - והיה כתוב באגרות הפתוחות רק **לְהַנְתֵּן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה** [ולא כתב המן באגרותיו שגזירה זו היא על כל המדינות, כדי שכל שר יחשוב שזו גזירה מיוחדת רק למדינה שלו, ויתייירא לשנות דבר ממה שנצטווה], וכתב זה היה **גְּלוֹי לְכָל הָעַמִּים, לְהַיּוֹת עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה** למלחמה, אמנם לא התפרש בכתב הגלוי הזה נגד מי תהיה המלחמה, וכוונתו היתה שיהיו כולם מוכנים להלחם ביום זה, וגם היהודים לא יברחו למדינות אחרות ולא יסתתרו בינתיים במקומות אחרים, ובשלשה עשר באדר יפתחו את האגרות החתומות, ויראו שהציווי הוא להרוג את היהודים, וכיון שיהיו כבר מוכנים לקרב, יקומו על היהודים ויהרגו מיד את כולם.

(טו) עוד הערים המן כדי שלא יוכל המלך לחזור בו, ולא פרסם את הדבר בשושן הבירה, אלא קודם כל **הָרָצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ** להעביר את כל האגרות לכל מאה עשרים ושבע המדינות, ורק אחרי שיצאו הרצים ולא היה ניתן להחזירם, אזי **וְהָדָת נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה,** שגם שם היה הכתב הגלוי להיות מוכנים לשלשה עשר באדר, ולא ידעו מה כתוב באגרות החתומות, **וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֵן יָשְׁבוּ לַשְּׁתוֹת,** וגם זו ראייה שאחשורוש לא ידע כלל את מזימת המן, כי אפילו שופטים החורצים דין מוות על אדם יחיד אינם שותים יין באותו יום, ובודאי ביום שהתיר המלך להרוג אומה שלימה לא היה שותה יין, וזו ראייה שלא היתה כוונתו כלל להרע ליהודים, **וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבוּכָה,** כיון שלא ידעו מה הוא תוכן האגרות החתומות, ורק ידעו שצריכים להתכונן לשלשה עשר באדר למלחמה, ונעלם הדבר מעיני הכל. ובדרך הטבע היתה מזימת המן מושלמת, כי המלך לא ידע דבר, וגם בקרב כל העמים נשאר הדבר בסתר, ולא היתה דרך לגלות את הדבר.

פרק ד

(א) אמנם יושב בשמים ישחק, ועל אף כל המחשבות שחשב המן להסתיר את המזימה, **וּמִרְדְּכִי יָדַע** בהשגחת ה' **אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה,** כיצד הערים המן על אחשורוש, וידע את תוכן האגרות ששלח המן לכל המדינות, וכדי להפר את הגזירה פנה תחילה אל האמצעים הרוחניים, ולכן, **וַיִּקְרַע מִרְדְּכִי אֶת בְּגָדָיו, וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וְאָפֵר** בדרך תשובה ותפילה, כדי להתחנן לפני ה' לבטל את הגזירה, ואחר כך פנה אל האמצעים הטבעיים, **וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְדוֹלָה וּמְרָה,** כדי לפרסם את הדבר בכל העולם, כדי שתתגלה המזימה לכל העמים ולמלך אחשורוש, ולכן יצא לרחובות וזעק בקול גדול לאסוף אליו את ההמונים ולפרסם את הדבר.

(ב) **וַיָּבֹא מִרְדְּכִי עַד לְפָנַי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ,** כדי שיוודע הדבר בחצר המלכות, גם לאסתר המלכה וגם למלך אחשורוש, ומבאר מדוע הגיע רק לפני שער המלך, **כִּי אֵין לְבוֹא אֶל תּוֹךְ שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ שָׂק,** ולכן לא נכנס לתוך השער, ומאידיך על ידי זה התפרסם הדבר מאד, כיון שהיה זה מעשה משונה שאין דרך לעשותו, להגיע קרוב לשער המלך בלבוש שק.

(ג) **וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מֵגִיעַ,** לאחר שפרסם מרדכי את תוכן האגרות החתומות שנשלחו אליהם, נעשה **אֲבָל גְּדוֹל לַיהוּדִים, וְצוּם וּבְכִי וּמִסָּפָד, שָׂק וְאָפֵר יַצַּע לְרַבִּים,** דרך תשובה ותפילה.

(ד) על ידי שבא מרדכי סמוך לשער המלך בלבוש שק התפרסם הדבר, וּתְבוֹאֲנָה נְעֻזוֹת אֶסְתֵּר וְסָרִיסֶיהָ, וַיִּגִּידוּ לָהּ, וַתִּתְחַלְחַל הַמֶּלֶכָה מֵאֵד, וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְכִי, וְלִהְסִיר שִׁקּוֹ מֵעַלָיו - להסיר את השק מעל הבגדים באופן שילבשנו תחת בגדיו, ואז יוכל להגיע אל שער המלך, וְלֹא קָבַל, כי לא רצה להפסיק אפילו רגע אחד מתפילה ותחנונים לפני ה', כי נראה בכך כעוזב את בטחונו בה' ופונה לעזרת בשר ודם.

(ה) וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לַהֲתֵדָה, מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֵמִיד לְפָנֶיהָ, ולכן היה הוא נאמן בעיניה שלא יגלה את הסוד, וַתִּצְוֶהוּ עַל מְרַדְכִי, לחקור את הדבר לעומקו, לְדַעַת מַה זֶה - מה היא הגזירה בפועל, וְעַל מַה זֶה - מה הסיבה הרוחנית שגרמה לגזירה זו, כי אי אפשר לבטל את הגזירה עד שיבטלו את סיבתה.

(ו) וַיֵּצֵא הַתֵּדָה אֶל מְרַדְכִי, אֶל רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לְפָנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ.

(ז) וַיִּגַּד לוֹ מְרַדְכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ - את הגזירה כפי שקרתה בדרך הטבע, והיינו שהוא לא השתחוה להמן, ומחמת כן כעס עליו המן והחליט להרוג את כל היהודים [ולכן לא אמר 'אשר קרה', אלא 'אשר קרהו', בלשון יחיד, כאילו הוא מקרה פרטי שקרה למרדכי בעצמו, כיון שבדרך הטבע היה הוא עצמו המסובב לגזירה הרעה הזו], וְאֵת פְּרִשְׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמֵן לְשִׁקּוֹל עַל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוּדִים לְאַבְדָם, וביאר לה בזה כיצד גנב המן את ליבו של אחשוורוש, לחשוב שכוונתו רק לפתותם לעזוב את דתם, ולכן ישמחו כל כך האומות לעשות זאת עד שיתנדבו לתת ממון לגנאי המלך על כך, ואילו המן התכוון שמהשלל שיקחו מהיהודים יתנו למלך עשרת אלפים ככר כסף.

(ח) וְאֵת פִּתְשָׁגֹן - ואת הכתב הגלוי, שהיה כתוב בו להתכונן לשלשה עשר באדר, וכתב גלוי זה נועד לפרש את כְּתָב הַדָּת החתום אֲשֶׁר נָתַן בְּשׁוֹשָׁן ושם כתוב לְהַשְׁמִידם [וכתב זה, החתום, לא היה ביד מרדכי], נָתַן לוֹ, כי הכתב הגלוי היה ביד מרדכי, ונתנו להתד, לְהִרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר, שתבין מתוך כך שבודאי לא בחינם הצטוו כולם להתכונן למלחמה ביום זה, וְלִהְגִּיד לָהּ בעל פה את תוכן הכתב החתום, וְלִצְוֹת עָלֶיהָ לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, לְהִתְחַנֵּן לוֹ, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּהּ.

(ט) וַיְבֹא הַתֵּדָה, וַיִּגַּד לְאַסְתֵּר אֶת דְּבָרֵי מְרַדְכִי.

(י) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַהֲתֵדָה את תשובתה, אך לא רצתה לשולחו בעצמו למרדכי, מחשש שעבדי המן יראו שהוא הולך וחוזר ממרדכי אל אסתר, וַתִּצְוֶהוּ אֶל מְרַדְכִי - ציותה עליו שימצא דרך להעביר את הדברים אל מרדכי, על ידי שליח אחר.

(יא) וכך היתה תשובת אסתר למרדכי, כָּל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ, וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ, יִדְעִים חוֹק זֶה [ולכן לא תוכל לתרץ עצמה שלא ידעה חוק זה, וגם לא יוכל המלך למחול לה על חטא זה, מאחר וזו פגיעה בפרהסיא בכבוד המלך, כמו שהיה אצל ושת], אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה, ללא חילוק מי הוא הנכנס, אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, ואפילו לצורך גדול, אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִית, אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא, אַחַת דָּתוֹ לְהִמִּית. לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׂרְבִּיט הַזָּהָב, וְחִיָּה, ואמנם כיון שעצם החנינה ממוות היא חסד גדול מצד המלך, לא תוכל לחזור ולבקש בקשה נוספת גם על עמה, אלא די לה בכך שלא תהרג בעצמה, וממילא לא תהיה כל תועלת מכך שאכנס אל המלך כעת. ומאידך, כיון שבדרכי ההשתדלות יש לעשות את הצעד הטבעי יותר, הרי וְאֵנִי לֹא נִקְרָאתִי לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם, ואם כן מסתבר שיקרא לי המלך בימים הקרובים, ואז אוכל לבקש ממנו שיבטל את הגזירה, ומסתבר שאז אוכל יותר בקלות לבטל את הגזירה.

(יב) וַיִּגִּידוּ הַשְּׁלוּחִים שֶׁשָּׁלַח הַתֵּדָה לְמְרַדְכִי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר.

(יג) וַיֹּאמֶר מְרַדְכִי לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר, אֵל תְּדַמִּי בְּנַפְשְׁךָ לְהַמְלִיט בַּיִת הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים, כלומר, אל תחשבי שהעובדה שאת בבית המלך זהו דבר התלוי בעצמך, שעלית לגדולה מצד נפשך, והצלת היהודים היא תוצאה מכך, אלא להיפך, כיון שרצה ה' להכין הצלה ליהודים, גרם שתילקחי לבית המלך, באופן שכל תכלית מציאותך שם היא להצלת ישראל, ולמטרה זו עלית לגדולה.

(יד) ועוד הוסיף לומר לה, כי לכל צרה הבאה על ישראל יש זמן מסוים שבו הצרה עתידה להתבטל, וכאשר רוצה ה' להושיע את ישראל אינו מכין רק סיבה אחת לכך, כי לא יניח ה' את כל הצלת ישראל ביד אשה אחת, היכולה לבחור

בטוב וברע, אלא בודאי הכין ה' סיבות נוספות שעל ידן יוכלו ישראל להיוושע, ואם כן ההצלה של ישראל בודאי תבוא בזמן המיועד לה, או על ידי אסתר או באמצעות אחרים, ולכן תדעי, **כי אם הִרְשָׁתְּ תַחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת**, שהיא העת המיועדת להצלת ישראל, בודאי **רוּחַ וְהַצְלָה יַעֲמוּד לַיהוּדִים מִמְּקוֹם אַחֵר, וְאֵת וּבֵית אֲבִיךָ תֹאבְדוּ**, כי מיד כשתבטל הסיבה שלשמה עלתה אסתר לגדולה, ולא יהא בכך צורך עוד, הרי תבטל כל גדולתה. וכדי שלא תחשוב אסתר שמכל מקום הכין אותה ה' להצלה שתבוא לאחר ימים אחדים, כאשר יקרא לה המלך, אמר לה מרדכי **וּמִי יוֹדֵעַ אִם לְעַתְּ כָּזֹאת הַגְּעַתְּ לַמְּלָכוֹת**, שעתה היא העת המיועדת לביטול הגזירה, ואילו בעוד כמה ימים כבר יהיו סיבות אחרות שעל ידן תבטל הגזירה, ולא יהיה בך צורך עוד.

(טו) וּתֹאמְרִי אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל מַרְדֳּכָי.

(טז) כיון שגם מתחילה לא חששה אסתר כלל על עצמה, אלא רק על טובת ישראל, לכן כשאמר לה מרדכי שגם בלעדיו יוושעו ישראל, והתועלת שבמעשיה תהיה רק להקדים את ישועתם לימים אלו, אמרה למרדכי **לָךְ כְּנוֹס אֵת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשָׁן, וְצוּמוּ עִלַי** - תצומו בדרך תפילה ותחנונים עלי [כי הגזירה בודאי תבטל, והצום והתפילה היו על אסתר, שתצליח בשליחותה, ולכן אמרה 'צומו עלי'], **וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, לִילָה וַיּוֹם, גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם כֵּן, וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת - נגד חוקי המלכות, וְכֹאֲשֶׁר אֲבָדְתִּי - גם אם יהרגני המלך, אֲבָדְתִּי - רק אני אמות ואובד, ולא יהיה בכך נזק לכל עם ישראל, כי ה' ימצא דרכים אחרות להושיעם מהצרה.**

(יז) וַיַּעֲבֵר מַרְדֳּכָי בְּכָל רְחוּבוֹת הַיְּהוּדִים, וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר, לַגּוֹזֵר תַּעֲנִית שֶׁל שְׁלֹשָׁה יָמִים.

פרק ה

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַתַּעֲנִית כָּל הָעָם, וַתִּלְבַּשׂ אֶסְתֵּר מַלְכוּת - היתה המלכות נראית כ'לבושה' באסתר, באופן שכל רואיה הכירו כי המלכות נאה לה, וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית, נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, כי חשבה ששם ימצא המלך, וְהַמֶּלֶךְ הָיָה יוֹשֵׁב בְּאוֹתוֹ זְמַן עַל פֶּסַע מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמְּלָכוֹת הַחִיצוֹנִי, הַקְּרוֹב יוֹתֵר אֶל הַחֲצַר, והיה זה בהשגחת ה' שבאותו יום הושיב אחשוורוש את כסאו **נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת - מול פתח הבית הפנימי, ולכן אף שהוא ישב בבית המלכות החיצוני, ואילו אסתר הגיעה לחצר בית המלך הפנימי, ראה אותה אחשוורוש מיד.**

(ב) אמנם לפי האמת לא עלה על דעת אחשוורוש כלל שהגזירה האוסרת על כל אדם להכנס לחצר כוללת גם את אסתר המלכה, ולא חשב שתצטרך להמתין עד שיושיט לה את שרביט הזהב, ולכן, **וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֵת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה**, שאף על פי שהיא מלכה אינה נכנסת מיד אלא היא **עֹמֶדֶת בַּחֲצַר** דרך ענווה, עד שיתן לה רשות להכנס, **נִשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו** בהנהגה זו, ולכן עשה רצונה לתת לה רשות מפורשת להכנס, **וַיּוֹשִׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֵת שְׂרָבִיט הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר, וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט.**

(ג) כיון שהבין אחשוורוש מהנהגתה של אסתר שיש סיבה חשובה וגדולה לכך שהיא באה אל בית מלכותו, **וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ, מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה - איזה נזק קרה לך, שבגללו באת לכאן, וַיִּמָּה בְּקִשְׁתְּךָ - או מה הדבר שאת רוצה לקבל, שמחמתו באת, אפילו אם יהיה הדבר **עַד חֲצֵי הַמְּלָכוֹת, וַיִּנְתֵּן לָךְ.****

(ד) וּתֹאמְרִי אֶסְתֵּר, אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב - אם רצונו של המלך בכך, יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ - שכבר הכנתי, ובכך רצתה שלא ידחה אותה למחר. והסיבות שהזמינה גם את המן, א. כדי להראות לאחשוורוש שאין לה שנאה עצמית להמן, אלא כל בקשתה היא להציל אותה ואת עמה. ב. כדי שתוכל להעמיד את טענותיה פתאום מול המן, באופן שלא יוכל להתכונן לכך, וגם יהיה זה במשתה היין, כשתוכל בקלות להטות את המלך לכעס גדול על המן, ולחרוץ את דינו מיד. ג. כיון שכאשר עולה האדם עד פסגת ההצלחה שוב מתחיל הוא לרדת, רצתה להעלות את המן עד המעלה הגדולה ביותר במלכות, שיהיה מוזמן למשתה עם המלך והמלכה, כדי שמכאן והלאה ירד בדרגתו עד לשאול תחתית.

(ה) ויאמר המלך, מהרו את המן, כי אין זה דרך כבוד לאסתר שיבוא המן אל המשתה כשר חשוב המכבד את אסתר בביתו, אלא שימהרו אותו לעשות את דבר אסתר, כעבד העושה את רצון אדוניו, ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר.

(ו) ויאמר המלך לאסתר במשתה היין, מה שאלתך - מה את רוצה לצורך עצמך, וינתן לה, ומה בקשתך עבור אחרים, אפילו עד חצי המלכות, ותעש.

(ז) ותען אסתר ותאמר, שאלתי ובקשתי.

(ח) אם מצאתי חן בעיני המלך שזו סיבה לקיים את שאלתי, ואם על המלך טוב - אם הבקשה עצמה אינה סותרת לרצון המלך, אלא הדבר טוב בעיניו, לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם, ומחר אעשה כדבר המלך לבקש את הבקשה שאני רוצה בה.

(ט) מחמת רוע טבעו של המן, עד עתה לא היה שמח מימיו, כי בכל מעלה שהגיע אליה כבר רצה להגיע אל המעלה הבאה, ויצא המן ביום ההוא - רק באותו היום, שכבר הגיע אל המעלה הגבוהה ביותר שתיתכן, שיהיה מעמדו שוה אל המלך, היה שמח וטוב לב, אבל גם שמחה זו לא נמשכה זמן רב, וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם להשתחוות לו, ולא זע ממנו - ואפילו אינו זז במקומו, והראה בכך שאינו פוחד כלל שיענישו, וימלא המן על מרדכי חמה.

(י) אף על פי שרצה המן לחזור מיד אל בית המלך לבקש מאחשוורוש שיעניש את מרדכי, ויתאפק המן ולא שב אל המלך מיד, ויבוא אל ביתו, וישלח ויבא את אהביו, ואת זרש אשתו.

(יא) כיון שהסיבה שלא העניש המן את מרדכי עד עתה היתה מחמת שלרוב חשיבותו של המן לא היה לפי כבודו להעניש יהודי בודד שאינו מכבדו, הקדים המן לבאר להם את הדבר, ויספר להם המן את כבוד עשרו, ורב בניו, ואת כל אשר גדלו המלך, ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך.

(יב) ויאמר להם המן, אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה, כי אם אותי, הגם שמן הראוי להזמין את כל שרי המלוכה, הרי אני שקול בחשיבותי כנגד כל השרים, וגם למחר אני קרוא לה עם המלך, כי רצונה לבקש מהמלך בקשה, וכיון שהיא חוששת שהמלך לא ימלא את בקשתה, הזמינה אותי כדי שאעזור לה, הרי שאפילו המלכה זקוקה לעזרתי, וזו ראייה שחשיבותי בעיני המלך גדולה יותר מחשיבות המלכה בעיניו.

(יג) וכל זה איננו שוה לי, בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך, כי לרוב חשיבותי זהו בזיון גדול שמרדכי היהודי אינו משתחוה לי, ומאידך זו עצמה הסיבה שאינני יכול להענישו, כי לרוב חשיבותי אין זה נאה לי להעניש יהודי אחד.

(יד) ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו, אמנם אין זה לכבודו של שר חשוב לריב עם יהודי אחד ולהענישו, אבל לפעמים נוהגת המלכות להעניש אדם אחד כדי להטיל מורא על כל העם, ואז עושים את עונשו בפרהסיא, למען ישמעו וייראו, ולכן עצתם היתה שיעשו עץ גבה חמשים אמה, שזה הסימן שנתלה כדי להראות לכולם את עונשו של המזלזל בכבודו של המן, ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו, כי הנענש למטרה זו נתלה מיד בבוקר, כדי שמיד כשיצאו העם למלאכתם יראוהו תלוי, ובא עם המלך אל המשתה של אסתר שמת. ויטיב הדבר לפני המן, ויעש העץ.

פרק ו

(א) כשראה המלך אחשוורוש את כל החרדה הגדולה שחרדה אסתר בענין זה, להזמינו למשתה יום אחר יום, הבין שיש לה בקשה גדולה לבקש, ולכן אמר לה 'עד חצי המלכות', וכיון שאמרה לו 'אם על המלך טוב' הבין שזו בקשה טובה גם עבורו מצד הנהגתו הישרה, בהיותו מלך חסד, ולכן עלה בדעתו שמא התחייב להחזיר טובה למישהו ולא עשה כן, ולכן בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים, והוא הספר שהיה נמצא תמיד לפני המלך לזכרון, ויהיו הדברים הכתובים שם נקראים לפני המלך.

(ב) כפי שהתבאר לעיל (פרק ג' פסוק א') לאחר שנענשו בגתן ותרש על ידי המלך, נשכח ממנו מי היה האיש שאמר לאסתר את הדבר, ולכן גידל את המן, בחושבו שבכך הוא מחזיר טובה לאסתר, כשהוא מגדל את השר שמחמתו לקחה לאשה, וגם המן השתדל אחר כך שיחשוב המלך שהוא היה זה שאמר לאסתר את המזימה של בגתן ותרש, ומחמת כן גידלו המלך עוד יותר, אבל כעת קראו לפני המלך מספר הזכרונות שלו, וּמִצָּא כְּתוּב שם המעשה כפי שהיה באמת, אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֻדְכִי עַל בְּגַתְנָא וְתֻרְשׁ, שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף, אֲשֶׁר בְּקִשׁוֹ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ, והבין אחשורוש מיד שכל הגדולה שנטל המן לעצמו לא הגיעה אליו כלל.

(ג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מַה נַּעֲשֶׂה יָקָר וַגְּדוּלָה לְמְרֻדְכִי עַל זֶה, כי אמנם כבר נעשתה גדולה למרדכי בכך שהושיבוהו בשער המלך, אך זה היה מחמת שגידל את אסתר המלכה בביתו, ולכן שאל המלך מה נעשה לו יקר וגדולה 'על זה', והיינו על כך שהציל את המלך ממוות, וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו, לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר.

(ד) בדיוק באותו זמן שהבין אחשורוש שהמן נטל לעצמו גדולה שלא כדיון, ונדע לו שמרדכי לא קיבל שום דבר על כך שהציל את המלך, סיבב ה' שבאותו רגע ממש יגיע המן לבקש מהמלך לתלות את מרדכי, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מִי בְּחָצָר, וְהָמֵן בָּא לְחָצָר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה, לֵאמֹר לְמַלְכִּי לְתִלּוֹת אֶת מְרֻדְכִי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ.

(ה) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו, הִנֵּה הָמֵן עֹמֵד בְּחָצָר. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, יָבֹא.

(ו) וַיָּבֹא הָמֵן, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ, מַה רָאוּי לַעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, וידע אחשורוש שהמן בגאוותו יחשוב שהדברים מכוונים אליו, ועשה כן בכוונה כדי שיפריז המן יתר על המידה בכבוד וביקר שיבקש מהמלך, ואז יאמר לו המלך שיעשה כן למרדכי [ולכן, אף שבתחילה שאל אחשורוש 'מה נעשה יקר וגדולה', עתה אמר רק שהמלך חפץ 'ביקרו', כי המן עצמו כבר הגיע לתכלית הגדולה האפשרית, ואם היה המלך שואל איזו 'גדולה' לעשות לאיש זה, היה המן מבין שמדובר על איש אחר, ואילו עתה ששאל אחשורוש רק מה לעשות לאיש שהמלך חפץ 'ביקרו', היה המן בטוח שכוונת המלך אליו, ורצונו להוסיף לו יקר וכבוד על הגדולה שכבר יש לו]. וַיֹּאמֶר הָמֵן בְּלִבּוֹ, לְמִי יִחָפֵץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי.

(ז) וַיֹּאמֶר הָמֵן אֶל הַמֶּלֶךְ, הֲרִי אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ זֶהוּ הַדָּבָר הַגָּדוֹל וְהִיקָר בְּיוֹתֵר שִׁישׁ לוֹ, ואין צורך לתת לו דבר מה, אלא רק לפרסם את הדבר לכל העם.

(ח) ולכן יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבֹשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ, וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתָר מַלְכוּת בְּרֵאשׁוֹ - הַסּוּס שֶׁרָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם שֶׁהִמְלִיכוּהוּ וְנָתַנוּ בְּרֵאשׁוֹ כְּתָר מַלְכוּת.

(ט) וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יָד אִישׁ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרֻתִּים, ורצה המן שיכבדוהו על ידי שרים רבים, ולכן אמר הכל בלשון רבים, וְהִלְבִּישׁוּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, וְהַרְכִּיבוּהוּ עַל הַסּוּס בְּרְחוּב הָעִיר, וְקָרְאוּ לְפָנָיו, כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ.

(י) כשראה המלך אחשורוש את גודל גאוותו של המן, שרוצה להידמות לגמרי למלך, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמֵן, מֵהָר קַח אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דָּבַרְתָּ, וַעֲשֶׂה כֵן לְמְרֻדְכִי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, כי כן ראוי להמן לרוץ לפני מרדכי כעבד לפני אדונו, מאחר ועד עתה נטל את גדולתו של מרדכי שלא כדיון, ולא תיקח איתך שרים נוספים שיעזרו לך, אלא תעשה את הכל בעצמך, אֶל תַּפֵּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דָּבַרְתָּ.

(יא) וַיִּקַּח הָמֵן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס, וַיִּלְבֹּשׁ אֶת מְרֻדְכִי, וַיַּרְכִּיבוּהוּ בְּרְחוּב הָעִיר, וַיִּקְרָא לְפָנָיו כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ.

(יב) וַיָּשֶׁב מְרֻדְכִי לְגִדּוּלְתוֹ אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ, וְהָמֵן נָדַחַף אֶל בֵּיתוֹ, אֲבָל וְחַפּוּי רֵאשׁ.

(יג) עתה חשש המן שיחשבו בני ביתו שכבר ביקש מהמלך לתלות את מרדכי, ומתוך כך הסתובב הדבר שיצא דינו של מרדכי לזכות, ולכן ציוה עליו המלך לכבדו, ולכן וַיִּסְפַּר הָמֵן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֲהַבָּיו כַּשּׁוֹרָה טוֹבָה אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ -

שכל זה לא היה אלא דרך מקרה, שבדיוק כשהחליט המלך לגמול טוב למרדכי הזדמן לשם המן, אבל עדיין לא ביקש מהמלך לתלות את מרדכי, ואם כן יתכן שכאשר יבקש זאת מהמלך יתראה לכך, מאחר וכבר קיבל מרדכי את שכרו. **וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרַשׁ אֶשְׁתּוֹ** שלא יעשה כן, אלא יפסיק להתגרות במרדכי, כי לא נעשה הדבר במקרה, אלא **אִם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרֻדָּכִי**, שהשגחת ה' חופפת עליהם תמיד, **אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנִפְלֹל לְפָנָיו**, כלומר, שאתה היית המתחיל בנפילה זו של עצמך, בכך שבאת אל המלך בבוקר, וגם התחלת ליפול לפניו, כלומר, לפני נפילתו, הרי זה סימן **שלא תופל לו**, כי הוא נרצה לפני ה' מחמת תפילותיו ותעניותיו שהוא עסוק בהם, ולכן אין עצה אחרת לתקן את הדבר אלא **פִּי מַעֲצָמְךָ וּמְרַצוֹנְךָ נִפְּוֹל תִּפְּוֹל לְפָנָיו** ותכניע את עצמך לפניו דרך בקשה ותחנונים, עד שתתגאה דעתו ויפסיק מהתשובה והתפילה, ואז אולי תגבר ידך שוב.

(יד) עוֹדִים מִדְּבָרִים עִמוֹ, וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ, וגם זה היה בהשגחה פרטית, ששמעו הסריסים איך המן רוצה לתלות את מרדכי, ועל ידי זה היה חרבונה יכול לומר זאת למלך לאחר מכן, **וַיְבַהֲלוּ לְהַבִּיא אֶת הַמֶּן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר**.

פרק ז

(א) וַיְבֵא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן לְשָׂתוֹת עִם אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה.

(ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן, מֵה שְׂאֵלְתָּךְ לְצוֹרֵךְ עִצְמְךָ, אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, והוסיף לכנותה 'המלכה', מה שלא אמר במשתה הראשון, כאומר לה שתוכל לבקש גם דבר גדול מאד הראוי לה מצד מלכותה, **וְתִנָּתֵן לָךְ. וְמֵה בְּקִשְׁתָּךְ עִבּוֹר אַחֲרַיִם, אִפִּילוּ עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת, וְתַעֲשִׂי**.

(ג) וְתַעֲנִי אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתֹאמְרִי, אִם מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ, וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, תִּנָּתֵן לִי נַפְשִׁי בְּשֵׂאֵלְתִּי - שאלתי עבור עצמי אינה אלא להחיות את נפשי, **וְעַמִּי בְּבִקְשֵׁתִי** - ובקשתי עבור האחרים, שהם עמי, אינה עושר וכבוד וכדומה, אלא רק לבקש את הצלת נפשם ממוות.

(ד) עַתָּה הוֹכִיחָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל כֹּזְבֵיוֹ שֶׁל הַמֶּן, כִּי אֵין הַמַּדּוּבֵר בְּעַם בְּלַתִּי יְדוּע וּשְׂפַל, אֵלֵא בְעַם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַמַּלְכָּה בְּעִצְמָה הִיא מֵאוֹתוֹ הָעַם, וְעִיקֵר כּוֹוֹנַת הַמֶּן הִיְתָה נֶגַד אֶסְתֵּר עִצְמָה, לְהוֹרְגָהּ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ הַתְּגוּלָּל בְּמִזִּימוֹת עַל כָּל הָעַם, וְלִכֵּן אִמְרָה 'אֲנִי וְעַמִּי, וְעוֹד רִימָה הַמֶּן אֵת הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹא הִיְתָה זֶה מְכִירָה שֶׁל דַּת בְּלִבָּד, לְהַעֲבִירָם לְדַת אַחֲרָת, אֵלֵא לְהַשְׁמִיד לְהַרוֹג וּלְאַבֵּד. וְאֵלוֹ לְעַבְדִּים וְלְשִׁפְחוֹת נִמְכָּרֵנוּ, שֶׁלֹּא הִיְתָה מְרַמָּה אֵת הַמֶּלֶךְ אֵלֵא בְזָה שֶׁלֹּא גִילָה לוֹ אִיזָה עִם זֶה, אֵךְ לֹא הִיְתָה לְהוֹרְגָם, הַחֲרָשְׁתִּי, אֲבָל עַתָּה שְׁשִׁיקֵר גַּם בְּאִיכוֹת הַגְּזִירָה וּמְהוּתָהּ, שֶׁהִיא לְהַרוֹג אֵת כָּל הָאוֹמָה, לֹא אַחֲרֵישׁ. וְכִנְגַד מֵה שֶׁאִמְרָה הַמֶּן עַל הַיְהוּדִים 'וּלְמֶלֶךְ אֵין שׁוּוֹה לְהַנִּיחַם', אִמְרָה אֶסְתֵּר שֶׁאֲדַרְבָּה, כִּי אֵין הַצָּר שׁוּוֹה בְּנִזְק הַמֶּלֶךְ - אֵין הַשְׂאֵרְתוֹ בְּחַיִּים שֶׁל הַמֶּן הַצּוֹרֵר שׁוּוֹה כִנְגַד הַנּוֹק שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמֶלֶךְ בְּקִיוּמוֹ, שֶׁהוֹרֵס הוּא אֵת כָּל קִיוֹם מַלְכוּתוֹ.

(ה) כִּיוֵן שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּאִמַּת לֹא יָדַע עַד עַכְשֵׁיו אֵת כָּל רְמָאוֹתוֹ שֶׁל הַמֶּן וְגִזְרָתוֹ עַל הַיְהוּדִים, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ - שֶׁאֵל תַּחֲלִילָה אֵת כָּל הַנִּמְצָאִים שֶׁם, וְהַמֶּן בְּכֻלָּם, וְאַחֲרֵי שֶׁלֹּא הִשִּׁיבוּ לוֹ דָּבָר וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וּשְׂאֵלוֹתַי הִיוּ מִי הוּא זֶה שֶׁעָשָׂה אֵת הַנְּבִלָה הַזֶּה, וְאֵין זֶה הוּא - וְמֵה הַטַּעַם שֶׁעוֹרֵר אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲשֶׁר [מִחֲמַת אוֹתוֹ טַעַם] מְלֹא לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

(ו) וְתֹאמְרִי אֶסְתֵּר, אִישׁ צָר בְּמַעֲשָׂיו וְאוֹיֵב בְּמַחֲשָׁבוֹתָיו הֶמֶן הָרַע הַזֶּה, וּבְכֵךְ הִשִּׁיבָה עַל שְׁתֵּי הַשְּׂאֵלוֹת, כִּי הֵאִישׁ הוּא הַמֶּן, וְהִסִּיבָה שֶׁעוֹרֵרָה אוֹתוֹ לְכֵךְ הִיא הִיוֹתוֹ אִישׁ צָר וְאוֹיֵב לְעַם יִשְׂרָאֵל. וְהֶמֶן נִבְעַת מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה בְּהִיוֹתָם יַחַד, כִּי אִם הִיְתָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ, הִיְתָה יִכּוֹל לְתַרְץ שְׁבִאמַת כָּל מֵה שֶׁאִמְרָה עַל הַיְהוּדִים הוּא אִמַּת, אֲבָל כִּיוֵן שֶׁאֶסְתֵּר הִיְתָה שֶׁם, לֹא הִיְתָה יִכּוֹל לומר כֵּן, כִּי בְזָה הִיְתָה מְגַדִּיל אֵת כְּעֶסֶה שֶׁל אֶסְתֵּר עֲלָיו. וְלִפְנֵי אֶסְתֵּר לְבַדָּה הִיְתָה הַמֶּן יִכּוֹל לְתַרְץ שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִיא מֵהָעַם הַיְהוּדִי, וְכַעַת יִבְטַל אֵת הַגְּזִירָה, אֲבָל כִּיוֵן שֶׁהַמֶּלֶךְ הִיְתָה שֶׁם לֹא הִיְתָה יִכּוֹל לומר כֵּן, כִּי בְזָה הִיְתָה מְגַדִּיל אֵת כְּעַס הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִיְתָה מְרַאָּה שֶׁאִינוֹ עוֹשֶׂה אֵת מַעֲשָׂיו מִצַּד הָאִמַּת, כִּי אִם כֵּן אֵיךְ יַחֲפָה עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי אִימַת הַמַּלְכָּה. וְלִכֵּן, כִּיוֵן שֶׁהִיְתָה הַמֶּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה יַחַד לֹא יָדַע מֵה לומר, וְנִבְעַת מִפְּנֵיהֶם.

(ז) והמלך קם בחמתו ממשטה היינו אל גנת הביתו, וראה בכך המן שעת הכושר לבקש מהמלכה רחמים שלא בפני המלך, והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה, כי ראה כי כלתה אליו הרעה מאת המלך, ורצה לומר לה שלא ידע שהיא מהעם היהודי, וכעת ישתדל לדבר טוב על היהודים בפני המלך.

(ח) והמלך שב מגנת הביתו אל בית משטה היינו, והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה, כיון שרצה להתחנן אליה ולבקש על נפשו, אבל כיון שכבר היתה דעתו של המלך שהמן רוצה להרוג את אסתר יחד עם כל היהודים, דימה בנפשו שהמן מנסה להרוג את אסתר בביתו, ויאמר המלך, הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, כלומר, גם אם מכרת את כל עמה להריגה, וכי גם המלכה בכלל מכירה זו, ועוד, הרי גם מי שהתחייב מיתה כדון, בבורחו אל בית המלך אין הורגים אותו, וכל שכן שאין להרוג את המלכה עימי בבית. הדבר יצא מפי המלך, ופני המן חפו - כוסו, כי היתה דרכם לכסות את פניו של מי שהמלך כועס עליו, כדי שתשכח חמת המלך.

(ט) ויאמר חרבונו, אחד מן הסריסים שהלך להביא את המן מביתו, לפני המלך, הנה יש עוד ראייה ברורה שהמן מבקש רק את רעת המלך, כי גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, שלא מצא בו המן שום דבר רע אלא זאת אשר דבר טוב על המלך, וזה היה בעיני המן דבר רע, שהציל מרדכי את המלך ממוות, כי גם המן היה בקושרים על המלך יחד עם גתן ותרש, הרי עץ זה עמד בבית המן גבה המשים אמה, וזו חרפה גדולה למלך, שכאשר מכבדים את מרדכי ברחובות העיר ומכריזים עליו שהמלך חפץ ביקרו, באותו זמן ממש מוכן עץ גבוה וגלוי לכולם המזומן לתלותו עליו, והרי זו מרידה במלכות שאין למעלה ממנה. ויאמר המלך, תלהו עליו, כדי המורד במלכות.

(י) ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, וחמת המלך שככה.

פרק ח

(א) מצד דיני המלכות, אדם הנהרג על ידי המלך מחמת מרידה וכדומה, כל נכסיו שייכים למלך. אמנם אחשוורוש רצה להראות לכל שלא הרג את המן מחמת שמרד בו, אלא מחמת שרצה להזיק למלכה ולעמה, ולכן ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן צר היהודים, ובכך פרסם לכל שהריגתו היתה מחמת שהוא צורר היהודים, וכיון שנהרג מחמת מרידתו במלכה, נכסיו ניתנים למלכה, ומרדכי בא לפני המלך - הורשה לבוא תמיד לפני המלך, גם ללא הושטת השרביט, כי הגידה אסתר מה הוא לה, שהיא בת דודו.

(ב) ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן, ומיד, כשעדיין לא נתנה על יד עצמו, ויתנה תיכף למרדכי, ותשם אסתר את מרדכי על בית המן, באופן שכל עושרו וגדולתו של המן ניתנו ברגע אחד למרדכי, יכין רשע וצדיק ילבש.

(ג) כיון שראתה אסתר שלא השיב לה המלך על עצם בקשתה להציל את היהודים, אלא נתן לה מתנות ודברים אחרים, חששה שאין המלך רוצה למלא את בקשתה, ולכן הוא מסיח את דעתה בעניינים אחרים, ולכן, ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך דברי טעם וחכמה, ותפל לפני רגליו ותבד ותתחנן לו, להעביר מיד את רעת המן האגגי, ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים, ורצונה היה שישלח המלך מיד שליחים שיחזירו את האגרות החתומות, שעדיין לא נפתחו, ובכך תתבטל הגזירה.

(ד) ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב, כנותן לה רשות שתקום ותפרט את הדברים כראוי, ותקם אסתר, ותעמד לפני המלך.

(ה) ותאמר, אם על המלך טוב, שעצם הבקשה טובה בעיניו, ואם מצאתי חן לפניו, אף אם הבקשה עצמה אינה טובה בעיניו מכל מקום ימלאנה מחמת שמצאתי חן לפניו, וכשר הדבר לפני המלך, כי יהיה לו בכך תועלת, כאשר ינהג בצדק וביושר, וטובה אני בעיניו, וכיון שהוא זקוק לה הרי טוב לו שתחיה ולא תמות מחמת שתראה את הצרה שתמצא את עמה, ומחמת ארבעה טעמים אלו ביקשה בקשה זו, שיכתב להשיב את הספרים, ואין בכך בזיון למלך כיון שאין השרים יודעים כלל מה כתוב בספרים החתומים, וגם אין זה בזיון למלך מצד עצמו שחוזר בו, כיון שהכתוב בספרים אינו מחשבת המלך, אלא מחשבת המן בן המדתא האגגי לבדו, אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך.

(ו) ועתה הוסיפה מדוע אין נכונה העצה [שרצה אחשוורוש לעשות, ואכן עשה זאת בסוף] לשלוח ספרים חדשים חתומים וסגורים עד אותו תאריך, שבהם יהיו כתובים דברים אחרים, **כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְרָעָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת עַמִּי בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה**, כי כבר התפרסם הדבר שניתנו היהודים למשיסה, ובחודשים אלו ירדפו אותם האויבים, **וְרֵאִיתִי בְּאֶבְדֹן מוֹלְדָתִי** כשיגיע התאריך של שלשה עשר באדר, כי כשיפתחו את האגרות החתומות יקיימו את הכתוב באגרות הראשונות, להרוג את היהודים, ולא ישמעו לאגרות האחרונות.

(ז) אמנם המלך לא הסכים לעצת אסתר, אלא רצה לשלוח אגרות חדשות חתומות, ויעץ להם עצה טובה ונכונה שתציל אותם מכל נזק, **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרֶשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמֵרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי, הֲנִיָּה בֵּית הַמָּן נִתְּנִי לְאַסְתֵּר, וְאִתּוֹ תָּלוּ עַל הָעֵץ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יְדוּ בִּיהוּדִים**, ואם כן כולם יודעים שאני אוהב כעת את היהודים ורוצה בטובתם.

(ח) **וְאַתֶּם כָּתְבוּ עַל הַיְּהוּדִים** באגרות החדשות **כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְחַתְּמוּ בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ**, ובאגרות הגלויות השניות תכתבו שיהיו היהודים עתידים ליום הזה לנקום באויביהם, ואין זו סתירה לכתבים הגלויים הראשונים, שבהם נכתב רק 'להיות עתידים' ולא התבאר מי יהיו עתידים ולשם מה, ועתה יבואר שהיהודים יהיו עתידים להינקם באויביהם, ובכך יתוקן החשש של אסתר שבחודשים אלו ירדפו הגויים את היהודים, כי מאחר ויראו בכתב הגלוי שהיהודים עתידים להינקם מאויביהם, לא ירדפו את היהודים כלל. ובכתבים החתומים השניים תכתבו נוסח הנותן רשות ליהודים לנקום באויביהם, ואין זו סתירה לאגרות החתומות הראשונות, כיון שבראשונות ניתנה רשות לאויבים להרוג את היהודים, ובאחרונות ניתנה רשות ליהודים לעמוד על נפשם ולנקום באויביהם, **כִּי כָתַב אֲשֶׁר נִכְתַּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנִחְתָּמוּ בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב**, ואין אפשרות לבטלו לגמרי, אלא רק להוסיף עליו. ואמנם כשיגיע יום שלשה עשר באדר ויפתחו את שתי האגרות החתומות, לא ירצו השרים לקיים את האגרות הראשונות, כיון שהם יודעים שהמלך העניש את המן על ששלח ידו ביהודים, ויפחדו שגם הם ייענשו, ובודאי יעדיפו להסתיר את האגרות הראשונות ולפרסם רק את האגרות השניות, וכך לא ידעו המון העם כלל שיש להם רשות להכות ביהודים, ואין חשש סכנה.

(ט) **וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּעַת הַהִיא, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן, בְּשָׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ**, והטעם שחיכו עד אותו הזמן [אף שתליית המן היתה כבר בששה עשר בניסן], כיון שחששו שאם ישלחו שלוחים חדשים לא יאמינו להם בכל המדינות, ולכן המתינו עד שיחזרו הרצים ששלח המן, ושלחו אותם בעצמם בשליחות השניה, ועל ידי זה האמינו להם בכל המדינות, **וַיִּכְתַּב באגרות השניות כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מֵרְדֳּכָי אֶל הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאַחֲשֻׁרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהַדוּ וְעַד כּוּשׁ, שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ, וְעַם וְעַם כָּל־שָׁנוֹ, וְאֶל הַיְּהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנִם**, והטעם ששלח אל היהודים בפני עצמם, כדי להראות שהאגרות האחרונות עדיפות מהראשונות, והיהודים, שלא קיבלו את האגרות הראשונות, לא היו משועבדים להם כלל, אלא רק לאגרות השניות [ואמנם השרים שקיבלו את שתי האגרות יכלו לבחור איזו איגרת לקיים, וכפי שהתבאר].

(י) **וַיִּכְתַּב מֵרְדֳּכָי אֶת הָאֲגָרוֹת הַחֲדָשׁוֹת בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרֶשׁ, וַיִּחַתֵּם בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁלַח סִפְרִים בְּיַד הַרְצִים, בְּסוּסִים רַכְבֵּי הַרְכָּשׁ הָאַחֲשֻׁרְפָּנִים בְּנֵי הַרְמְכִים**, והטעם ששלחם בסוסים [ואילו המן שלחם רגלית], כיון שהיו עייפים מטורח הדרך, שהרי אותם שלוחים עצמם נשלחו שוב [כמבואר בפסוק ט'], או כדי למהר ולהקל על ישראל מהצרה שבאה עליהם.

(יא) ותוכן האגרות שכתב מרדכי, **אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ רְשׁוֹת לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל עִיר וְעִיר, לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם, לְהַשְׁמִיד וְלְהַרְגַּ וְלֵאבֹד אֶת כָּל חַיִּל עַם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֲתֶם, טַף וְנָשִׁים, וּשְׁלָלָם לְבוֹז**.

(יב) **בְּיוֹם אֶחָד, בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרֶשׁ, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר**, הוא חֹדֶשׁ אָדָר [ובאמת לא רצה מרדכי שישראל יבזזו את שלל אויביהם, כי אין זה כבוד עבורם, וכפי שבאמת לבסוף לא שלחו ישראל ידיהם בבזזה. ומכל מקום הוצרך לכתוב כן, כיון שהיה צורך שהאגרות השניות לא יסתרו את האגרות הראשונות, אך התחכם לכתוב תחילה 'ושללם לבזז' ואחר כך שיהיה הכל 'ביום אחד', וכיון שנתן להם רשות לבזוז את השלל רק באותו יום של הריגת שונאיהם, בודאי לא יעזבו את העיקר, שהוא עשיית הנקמה באויבי ה', בשביל לפנות אל השלל, וגם ידע מרדכי שישראל

יבינו בכך שרמז להם שלא יפנו כלל אל השלל והביזה. אמנם המן, באגרות הראשונות, כתב (פרק ג' פסוק י"ג) "לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְעַר וְעַד זָקוֹן טוֹף וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד בְּשִׁלּוּשָׁה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עֶשֶׂר הוּא חֹדֶשׁ אֶדְר וּשְׁלָלָם לְבוּז", כלומר, שההריגה תהיה ביום אחד, ואחר כך 'ושללם לבוז', כי ידע שאם יתיר להם לשלול שלל ולבוז ביזה ביום הראשון, יעוטו כולם על השלל, ואילו הוא רצה שיהרגו את ישראל, ולכן אסר עליהם לשלול שלל ביום ההריגה, אלא רק להרוג, ואחר כך יבוזו את שללם].

(יג) פִּתְשֹׁן הַכֶּתֵב - והאגרת הגלויה נשלחה לְהַנְתֵן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וכתב זה היה גְּלוֹי לְכָל הָעַמִּים, וְלִהְיוֹת הַיְהוּדִים עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה, לְהִנָּקֵם מֵאִיְבֵיהֶם.

(יד) הָרָצִים, רַכְבֵי הָרָקֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים, יֵצְאוּ מִבְּהַלִּים וְדַחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ, כי לא ידעו מדוע הם נשלחים שנית מיד אחרי שחזרו מהשליחות הראשונה. ורק אחרי שיצאו השלוחים לכל המדינות, וְהָדַת נִתְּנָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה, ועשה כן מרדכי גם כן כדי שלא יודע הדבר לאויבי היהודים ויפצירו במלך לבטל את הדבר, ולכן רק אחרי שיצאו השלוחים לכל המדינות הודיע מרדכי את הדבר בשושן הבירה עצמה.

(טו) אִף שֶׁהַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ רָצָה לְגַדֵּל מִיד אֶת מֵרַדְכִי, לֹא הִסְכִּים מֵרַדְכִי לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ שׁוֹם גְּדוּלָה עַד שִׁיִּסִּיִּם לְעִסוֹק בַּהֲצֵלַת הַיְהוּדִים, וְרַק אַחֲרַי שַׁעֲשָׂה אֶת הַכֹּל בְּאוֹפֶן הַטּוֹב בְּיֹתֵר, וּמֵרַדְכִי יֵצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת, תְּכֵלֶת וְחוּר, וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוּלָה, וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמוֹן, וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צִהְלָה וְשִׁמְחָה, כִּי גַם הַגּוֹיִים מִשָּׂאֵר הָאוּמוֹת שִׁמְחוּ בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל מֵרַדְכִי הַיְהוּדִי.

(טז) וּבְמִיּוֹחַד לַיְהוּדִים הִיָּתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשׁוֹשֵׁן וִיקָר.

(יז) וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וּבְכָל עִיר וְעִיר, מִקּוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מֵגִיעַ, שִׁמְחָה וְשׁוֹשֵׁן לַיְהוּדִים, כִּי כָּבַר בְּאֵגְרוֹת הַגְּלוּיוֹת שֶׁל מֵרַדְכִי נִכְתַּב עִיקַר הַדְּבַר, שִׁיְהִיו הַיְהוּדִים רְשָׁאִים לְהִינָקֵם מֵאוֹיְבֵיהֶם בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּאֵדָר, וְהִיוּ עוֹשִׂים מִשְׁפָּתָה יוֹם טוֹב. וְרַבִּים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מִתִּיְהוּדִים - מִתְּגִיירִים וְנִעֲשִׂים יְהוּדִים, כִּי נָפַל פֶּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם.

פרק ט

(א) עַד עַתָּה הַתְּבָאָר כִּי־צַד נִי־צַלּוּ יִשְׂרָאֵל מֵהִרְעָה בְּכָל אוֹתָהּ תְּקוּפָה שֶׁלִּפְנֵי פְתִיחַת הָאֵגְרוֹת הַחַתּוּמוֹת, וְאִזּוּ הִיָּתָה הַהֲצֵלָה קֵלָה, כִּיּוֹן שֶׁבְּאֵגְרוֹת הַגְּלוּיוֹת שֶׁל הַמֶּן לֹא נִכְתַּב כְּלוֹם נֶגֶד הַיְהוּדִים, וְאִילוּ בְּאֵגְרוֹת הַגְּלוּיוֹת שֶׁל מֵרַדְכִי נִכְתַּב בְּפִירוּשׁ שִׁיד הַיְהוּדִים תִּהְיֶה תְּקִיפָה עַל אוֹיְבֵיהֶם, וְלִכֵּן וְדָאִי שֶׁהִיָּתָה יַד הַיְהוּדִים רְמָה, אֵדָךְ עַתָּה יִבָּאֵר מֵהַ אִירַע בְּעַת שֶׁנִּפְתְּחוּ הָאֵגְרוֹת הַחַתּוּמוֹת, וּבְשָׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אֶדְר, בְּשִׁלּוּשָׁה עֶשֶׂר יוֹם בּוֹ, שֶׁהוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת, שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לְפִתּוּחַ אֶת הָאֵגְרוֹת וְלִקְיִים אֶת צִיוּי הַמֶּלֶךְ [וְלִשׁוֹן 'לְהַעֲשׂוֹת' מִלְּמַדַּת שֶׁלֹּא הִיָּתָה אִפְשָׁרוֹת לְפָשֵׁר בֵּין הַצַּדִּדִּים, שֶׁאִף אֶחָד מֵהֶם לֹא יִהְרֹג אֶת הַצַּד שֶׁכִּנְגְדוֹ, כִּי הִגִּיעַ צִיוּי הַמֶּלֶךְ 'לְהַעֲשׂוֹת', וְהִיוּ חִיבִים לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה, כֹּאֲחָד הַצַּדִּדִּים], בָּיוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ [-קִיוּן] אִיְבֵי הַיְהוּדִים לְשִׁלוֹט בָּהֶם, כִּי בְּאוֹתוֹ יוֹם הָיָה מִזְלָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַשְּׁפִלוּת, וּמִזְלָם שֶׁל עַמְלָק הָיָה בְּרוּם הַמַּעֲלָה, וְנִהְפָּזָה הוּא - הַתְּהַפֵּךְ הַמִּזְלָה לְגַמְרִי, אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים, הִמָּה בְּעַצְמָם, לְלֹא סִיוַע מֵאַחֲרֵים, בְּשִׁנְאֵיהֶם, כִּי כִּמוֹ שֶׁחֲשַׁב אַחֲשׁוּרוּשׁ כֵּן הָיָה, שֶׁהִשְׁרִים הַסְּתִירוֹ אֶת הָאֵגְרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לְגַמְרִי, וּפְרַסְמוֹ רַק אֶת הָאֵגְרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שִׁישׁ רְשׁוֹת לַיְהוּדִים לְהִינָקֵם בְּאוֹיְבֵיהֶם.

(ב) נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעִרְיָהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ, וּבְעִרִים הַגְּדוּלוֹת הַמוֹקְפּוֹת חוּמָה, שֶׁנִּמְצָאוּ שֶׁם שְׂרֵי וְחִיילֵי הַמֶּלֶךְ לֹא פָּחְדוּ הַיְהוּדִים כְּלָל, וְהַתְּקַהֲלוּתָם הִיָּתָה רַק לְשִׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָּם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפָנֵיהֶם, כִּי נָפַל פֶּחַדָם עַל כָּל הָעַמִּים, מֵאַחַר וְכָל הַגּוֹיִם לֹא יָדְעוּ כְּלָל שִׁישׁ לָהֶם רְשׁוֹת מֵהַמֶּלֶךְ לְהִרְוֹג אֶת הַיְהוּדִים כְּכַתּוּב בְּאֵגְרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, כִּי הִשְׁרִים שְׁבָאוֹתָן מְדִינוֹת הַסְּתִירוֹ אֶת הָאֵגְרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְהַגּוֹיִם שֶׁם חֲשָׁבוּ שֶׁרַק לַיְהוּדִים יֵשׁ רְשׁוֹת לְהִרְוֹג אֶת אוֹיְבֵיהֶם, וְלִכֵּן פָּחְדוּ הַכֹּל מֵהַיְהוּדִים.

(ג) וְכָל שְׂרֵי הַמְּדִינוֹת, וְהָאֲחַשְׁתָּרְפָּנִים, וְהַפְּחוֹת, וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ, שֶׁהֵם יָדְעוּ אֶת הָאֵמֶת שִׁישׁ אֵגְרוֹת נוֹסְפוֹת הַמִּתִּירוֹת לָהֶם לְהִרְוֹג אֶת הַיְהוּדִים, וּמַחֲמַת כֵּן לֹא נָפַל פֶּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם, בְּכָל זֹאת כְּלוֹם הָיוּ מְנַשְׂאִים אֶת הַיְהוּדִים,

כי נפל פחד מַרְדְּכִי עֲלֵיהֶם, מאחר והוא מקורב למלך אחשורוש, וראו מה עשה המלך להמן, ופחדו שמרדכי יעניש גם אותם, ומחמת כן עזרו ליהודים נגד אויביהם.

(ד) כי גדול מַרְדְּכִי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ עצמו, שהיה ממונה על ארמון המלוכה של אחשורוש בעיר הבירה, וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינֹת, כיון שהיה ממונה גם על כל המדינות, להנהיגם כראוי, כי האיש מַרְדְּכִי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, על ידי שנלחם את מלחמותיו של אחשורוש וכבש עבורו מדינות נוספות.

(ה) ואמנם באגרות השניות לא הותר ליהודים להרוג כל גוי שירצו, אלא רק את אויביהם, ולכן, וַיִּכְּנוּ הַיְהוּדִים בְּכָל אֵיבֵיהֶם המפורסמים באיבתם לישראל מִפֶּת חֶרֶב וְהָרָג וְאֶבְדָּן, וַיַּעֲשׂוּ בְּשֵׁנָאֵיהֶם, שלא היתה איבתם מפורסמת, ולא יכלו להורגם, כְּרָצוֹנָם, להשפילם ולגנותם.

(ו) וּבְשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים מאויביהם וְאֶבְדָּ חַמֵּשׁ מֵאוֹת אִישׁ.

(ז) וְאֵת פְּרִשְׁנֵדְתָּא וְאֵת דְּלַפּוֹן וְאֵת אֶסְפֵּתָא.

(ח) וְאֵת פּוֹרְתָא וְאֵת אֲדֻלְיָא וְאֵת אַרִידְתָּא.

(ט) וְאֵת פְּרַמְשֵׁתָא וְאֵת אַרִיסִי וְאֵת אַרִידִי וְאֵת וִיזְתָּא.

(י) שהיו כל אלו עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הֶמֶן בֶּן הַמְּדֵתָא צָרַר הַיְהוּדִים, הָרְגוּ, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם.

(יא) בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפָּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה לַפְּנֵי הַמֶּלֶךְ, והראו בכך איך אחרי פקודת המלך עדיין היו כל כך הרבה אויבים גלויים ליהודים [כי את אותם שאינם גלויים לא הותר להם להרוג], ומכך יש ללמוד כמה רבים הצוררים אותם.

(יב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, הֲרִי בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה, שהיא עיר המלוכה ומוטלת בה אימת המלכות, מכל מקום היו מרובים בה כל כך צוררי היהודים עד אשר הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאֶבְדָּ חַמֵּשׁ מֵאוֹת אִישׁ אויבים גלויים וידועים, וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הֶמֶן, אם כן בְּשָׂאֵר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, ששם אין אימת המלכות מוטלת כל כך, מָה עָשׂוּ, ומי יודע אם הצליחו היהודים במלחמתם נגד אויביהם, וַמָּה שָׁאַלְתָּ עוֹד לעשות כדי להציל את היהודים שבכל המדינות, וַיִּנְתֵּן לָהּ. וַמָּה בִקְשָׁתָּ עוֹד בענין זה, וַתַּעֲשׂ.

(יג) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר, אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יִנְתֵּן גַּם מָחָר לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם, להרוג את אויביהם, ועל ידי זה יתפרסם הדבר שעדיין יד המלך נטויה להעניש את צוררי היהודים, ויפחדו לשלוח יד ביהודים [ואמרה 'שושן' סתם, כי העיר היתה מחולקת לשני חלקים, וביום י"ג באדר הרגו חמש מאות איש ב'שושן הבירה', מקום מושב המלך והשרים, ועתה ביקשה אסתר שביום י"ד יוכלו להרוג את האויבים שנשארו ב'עיר שושן', שאינה בחלק הבירה], וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הֶמֶן יִתְּלוּ עַל הָעֵץ, כדי להפיל אימה ופחד על כל אויבי היהודים, שלא יזידו לשלוח בהם יד.

(יד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת כֹּן, וַתִּנְתֵּן דָּת בְּשׁוֹשֵׁן שְׁמוֹתֵר לַיְהוּדִים להרוג באויביהם יום נוסף, וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הֶמֶן תָּלוּ.

(טו) וַיִּקְהְלוּ הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן גַּם בַּיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר, וַיְהָרוּ בְּשׁוֹשֵׁן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ נוספים, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם.

(טז) הַתְּבַאֵר לַעֲלִי (פסוקים ב' ו'ג') שבמדינות המלך המוקפות חומה, שהיו בהם שרי המלך ועושי המלאכה לא עמדו האויבים כלל להלחם ביהודים, ולא הוצרכו היהודים 'לעמוד על נפשם', אלא נקהלו לעשות באויביהם כרצונם, כיון שהשרים והצבא של המלך לא גילו כלל את דבר האגרות הראשונות, ועוד סייעו ליהודים, כי נפל עליהם פחד מרדכי, שלא יענישם, וּשְׂאֵר הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמְדִינֹת הַמֶּלֶךְ הַפְּרוּזוֹת, שאינן מוקפות חומה ואינן גדולות כל כך, ולא היו שם שרי וחילי המלך שיעזרו ליהודים, שם היתה מלחמה ממש בין אויבי היהודים ליהודים, ושם נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים וַעֲמַד עַל נַפְשָׁם שלא יהרגו אותם האויבים, וְנוֹחַ מֵאֵיבֵיהֶם וְהָרוּג בְּשֵׁנָאֵיהֶם, חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלֶף, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם [ובשונה

מהמדינות הגדולות, ששם הרגו רק את ה'אויבים' ולא את ה'שונאים', אלא בשונאים רק 'עשו כרצונם', והיינו להשפילם ולגנותם, כיון שהיתה ההריגה דרך עונש ולא דרך מלחמה, הרי במדינות אלו הרגו גם את ה'שונאים', כמפורש בפסוק, כיון שכבר ניטשה המלחמה ביניהם, ובדרך מלחמה הרגו גם את השונאים].

(יז) בְּיוֹם שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר נִלְחַמוּ בְּאוֹיְבֵיהֶם, וְנוֹחַ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בּוֹ, וַעֲשֵׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה, וּבְאוֹתָהּ שָׁנָה רק היהודים הפרזים נהגו משתה ושמחה, כיון שהם נלחמו באויביהם והיו בסכנה, אבל היהודים שבערים הגדולות המוקפות חומה לא נהגו משתה ושמחה, כיון שבאותם מקומות הסתירו השרים לגמרי את האגרות הראשונות, ולא עוד אלא ששרי המלך וחייליו סייעו ליהודים, ואויבי היהודים לא נלחמו בהם כלל, ולכן היהודים שם לא הרגישו באותו זמן שהם בסכנה ולא ידעו שאירע להם נס, אלא חשבו שבאגרות הראשונות לא נכתב שמותר להרוג את היהודים, וחשבו שהיתה זו שמועת שקר, או שאף אם האגרות הראשונות היו באמת להרוג את היהודים, חשבו שביטל אותם אחשוורוש לגמרי, ועל כל פנים לא הרגישו שנעשה להם נס בימים אלו.

(יח) וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן נִקְהְלוּ לְהִלָּחֵם בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ, וּבְאַרְבַּעַת עָשָׂר בּוֹ, וְנוֹחַ בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ, וַעֲשֵׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה.

(יט) עַל כֵּן, הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הִישָׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת, שִׁידְעוּ מִיד שֶׁהָיוּ בְּסִכְנַת מוֹת וּנִיצְלוּ, הָיוּ עוֹשִׂים בְּאוֹתָהּ שָׁנָה אֵת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמְשֻׁתָּה וְיוֹם טוֹב, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם יָמִים טוֹבִים נוספים מלבד הכתוב בתורה, כאן לא היה זה יום טוב לכל ישראל, אלא רק לפרזים, ומותר לקהילה מסוימת לקבל על עצמה יום טוב ביום מסוים לזכר נס שאירע להם, ולכן באותה שנה נהגו באותו יום 'יום טוב' ממש האסור בעשיית מלאכה, כשאר ימים טובים שיש בשנה, ומְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ.

(כ) כִּיּוֹן שֶׁרָאָה מֵרַדְכִי שֶׁהַיְהוּדִים שֶׁבְּמִדְיָנוֹת הַמוֹקְפוֹת חוֹמָה אֵינָם יוֹדְעִים כִּלְל שֶׁאִירַע לָהֶם נֹס, וְלִכֵּן לֹא קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם אֶת יָמֵי הַפּוֹרִים, הוֹצֵרֶךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם אֶת הָאֱמֻנָה, וַיִּכְתֹּב מֵרַדְכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה [ולְהִלָּךְ בְּפִסְוִקִים כִּי־ד וְכִי־ה יבואר מה כתב להם בענין זה], וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים, אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁוְרוֹשׁ, הַקְּרוּבִים וְהַרְחוֹקִים.

(כא) לְקִים עֲלֵיהֶם, לְהִיּוֹת עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר, וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.

(כב) וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַיָּמִים הַלְלוּ פִּנְיָם אֲשֶׁר נָחַו בָּהֶם הַיְהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם, כִּי הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים נִלְחַמוּ בְּגוֹיִים בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר וּנִיצְחוּ אוֹתָם לְגַמְרִי, וְאַחֲרָי שֶׁכָּבַר נֶפֶל פְּחָדָם עַל כָּל הַגּוֹיִים לֹא הָיוּ בְּסִכְנָה בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר, וּמִן הָרְאוּי שְׁבִיּוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר יַעֲשׂוּ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה. וְאֵילוּ הַיְהוּדִים שֶׁבְּעָרִים הַמוֹקְפוֹת חוֹמָה לֹא נִלְחַמוּ כִּלְל עִם הַגּוֹיִים, וְאִמְנָם בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּעַצְמוֹ לֹא הָיוּ כֹךְ בְּסִכְנָה, כִּיּוֹן שֶׁהִיְתָה לָהֶם רְשׁוּת מֵהַמֶּלֶךְ לְהַרְוֹג בְּאוֹיְבֵיהֶם בְּיוֹם זֶה, וְלִכֵּן הִגְנוּ עֲלֵיהֶם שְׂרֵי וְחִיילֵי הַמֶּלֶךְ, אֲבָל בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר הָיוּ בְּסִכְנָה גְדוּלָה, כִּיּוֹן שֶׁלְּאוֹיְבֵים הִיְתָה רְשׁוּת לְהַרְוֹג בָּהֶם, כִּי בְּאֵגְרוֹת הָרְאוּשׁוֹנוֹת לֹא הוּגְבְּלוּ לְהַרְוֹג אֶת הַיְהוּדִים רַק בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, אֲלֵא שְׁבִיּוֹם זֶה יִתְחִילוּ אֶת הַהִרְיָגָה עַד שִׁיִּסִּימוּ לְהַרְוֹג אֶת כָּל הַיְהוּדִים, וְאֵילוּ בְּאֵגְרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת לֹא נִיתְּנָה לְיְהוּדִים רְשׁוּת לְהַרְוֹג אֶת אוֹיְבֵיהֶם אֲלֵא בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּלִבְד, [שְׁהָרִי כִּשְׂרַצְתָּה אֲסֹתֵר שִׁיְהָרוּגוּ בְּשׁוֹשָׁן גַּם בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר, הוֹצַרְכָה לְבַקֵּשׁ רְשׁוּת מִיּוֹחַדָּת מֵהַמֶּלֶךְ], וְאִם הָיוּ הַגּוֹיִים קָמִים עֲלֵיהֶם לְהוֹרֵגֵם בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר, לֹא הִיְתָה לָהֶם תְּקוּמָה, וְלִכֵּן רַק לְאַחַר שֶׁעָבַר יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר, וּנְפַל פְּחָדָם עַל הַגּוֹיִים, יִכְלוּ לְנוֹחַ לְגַמְרֵי וּלְנַהוֹג מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה, וְלִכֵּן הֵם עָשׂוּ כֵן רַק בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, כִּשְׁכָּבַר חֲלָפָה הַסַּכְנָה לְגַמְרֵי. וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב, כִּנְגַד זֶה שֶׁנִּהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה תִּיקְנוּ לְעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה, וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וְכִנְגַד זֶה שֶׁנִּהְפָּךְ לָהֶם מֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב לֹא יִכְלוּ לְתַקֵּן יוֹם טוֹב מִמֶּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁאֲסוּר לְהוֹסִיף עַל הַחֲגִים הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל [וְרַק בְּשָׁנָה הָרְאוּשׁוֹנָה, שֶׁנִּהְגוּ הַפְּרָזִים לְבַדָּם יוֹם טוֹב הִיָּה הַדָּבָר מוֹתֵר, אֲבָל כַּעַת כִּשְׁתִּיקֵן מֵרַדְכִי אֶת הַתְּקִנָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּה יִכְוֹל לְתַקֵּן יוֹם טוֹב מִמֶּשׁ], וְלִכֵּן תִּיקְנוּ וּמְתַנּוֹת לְאֲבִינֵים, שֶׁהָרִי תַכְלִית יוֹם טוֹב הוּא לְפָרוֹשׁ מֵהַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וְכִנְגַד זֶה תִּיקְנוּ מִצְוֹת צְדָקָה שֶׁל מִתְּנּוֹת לְאֲבִינֵים.

(כג) וְקִבַּל הַיְהוּדִים - כָּל הַיְהוּדִים קִיבְלוּ אֶת דְּבַרֵי מֵרַדְכִי, אֵת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לְעֲשׂוֹת - אֶת מַה שֶׁכָּבַר הַתְּחִילוּ לְעֲשׂוֹת הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים, שֶׁנִּהְגוּ מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה בְּשָׁנָה הָרְאוּשׁוֹנָה, וְהִמְשִׁיכוּ זֹאת בְּשָׁנִים הַבָּאוֹת בְּצִוּוֵי מֵרַדְכִי, וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב

מְרַדְכֵי אֱלִיָּהִם - וגם היהודים המוקפים חומה, שלא נהגו כלל משתה ושמחה בשנה הראשונה, התחילו לנהוג כן כהוראת מרדכי.

(כד) ועתה מספר מה נכתב בספרים ששלח מרדכי לכל המדינות, להודיע להם את תוקף הנס ועניינו, שלא יחשבו ששנת המן היתה רק למרדכי שלא השתחוה לו, אלא **כִּי הָמֵן בֶּן הַמֵּדְתָּא, הָאֲגָגִי** - בהיותו מזרע אגג העמלקי, שמר שנת אבותיו לישראל, ומצד זה היה **צָרַר כָּל הַיְּהוּדִים**, ורצה להכרית את כולם, ולכן **חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים לְאַבְדָּם, וְהִפֵּל פּוּר הוּא הַגּוּרְל**, כי גם הגורל היה נגדם באותו זמן, **לְהַמָּס וּלְאַבְדָּם**.

(כה) **וּבְבֹאָה** - כשבאה והתגלתה מחשבת המן הזו **לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ**, שנודע לו שכוונת המן היתה להרוג את כל היהודים, שלא כפי שחשב בתחילה, לא החזיר את הספרים הראשונים, אלא **אָמַר, עַם** - על אף קיומו של **הַסֵּפֶר הַרְאִשׁוֹן, יָשׁוּב מִחֻשְׁבְּתוֹ הַרְעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רִאשׁוֹ**, וכדי לקיים את הדבר כתב המלך ספרים חדשים, וכדי שיבינו השרים שרצון המלך שינהגו על פי הספרים השניים בלבד הוצרך המלך להראות שהוא מתנגד למחשבת המן, **וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו עַל הָעֵץ**, ועל ידי זה נודע גם לכל היהודים הנמצאים במדינות המוקפות חומה גודל תוקפו של הנס, שבאמת היו בסכנה גדולה כבר ביום שלשה עשר באדר.

(כו) **עַל כֵּן קָרְאוּ לְיָמֵים הָאֵלֶּה פּוּרִים, עַל שֵׁם הַפּוּר**, שהגורל שהטיל המן להרוג את כל ישראל נהפך לטובת ישראל, שנהרגו אויביהם ושונאיהם, **עַל כֵּן עַל כָּל דְּבָרֵי הָאֲגָרָת הַזֹּאת**, על ידה נודע לכל ישראל גודל הנס שאירע כבר ביום שלשה עשר, **וּמָה רָאוּ עַל כָּכָה** - והתברר להם מה ראו לעשות את הימים הללו ימי משתה ושמחה, **וּמָה הִגִּיעַ אֱלִיָּהֶם** מענין הנס של אותו היום.

(כז) לכן **קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים, עֲלֵיהֶם וְעַל זָרְעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם** - שתהיה זו קבלה גמורה גם לכל הדורות הבאים, **וְלֹא יַעֲבוּר** - שלא יהיה כח לשום בית דין לבטל ענין זה, **לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה**, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר באדר, **כְּכַתְּבָם** - בקריאת המגילה מהכתב, **וְכִזְמָנָם, בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה**.

(כח) **וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים** על ידי קריאת המגילה, **וְנַעֲשִׂים יָמֵי מִשְׁתֵּה וּשְׁמִחָה, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה, מְדִינָה וּמְדִינָה, וְעִיר וְעִיר, וְיָמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבֹרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים** [וזו אזהרה וציווי על היהודים שלא יפסיקו מלקיים את הימים הללו], ומוסיף הבטחה ברוח הקודש, **וְזָכְרָם** של הימים הללו **לֹא יִסּוּף** [-לא יכלה] **מִזָּרְעָם**.

(כט) כיון שמרדכי ואסתר רצו שהמגילה הכתובה תהיה חלק מכתבי הקודש, והיו חלק מהחכמים שהתנגדו לכך, וכן היו מהחכמים שנחלקו על דבר זה שקבעו מרדכי ואסתר את הימים הללו לימי משתה ושמחה קבועים בכל שנה, הוצרכה אסתר להשתמש בכח מלכותה, **וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַּת אֲבִיחַיִל, וּמְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי, אֵת כָּל תַּקְוָה** - בתוקף המלכות שבידם, **לְקַיֵּם אֵת אֲגַרַת הַפָּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית**, והיא מגילה זו כפי שהיא בידינו כעת, מיוהי בימי אחשורוש ועד סופה, וכתבה אל החכמים שיקיימו את דבריהם, **הַלְכִיל אֵת מַגִּילַת אֶסְתֵּר בֵּין כְּתָבֵי הַקּוּדֶשׁ**.

(ל) **וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים, אֶל שִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, מִלְּכוֹת אַחֲשׁוּרׁוֹשׁ**, כיון שהתעוררה מחלוקת על הדבר, כתבו **דְּבָרֵי שְׁלוֹם** בין החכמים, **וְאַמְתָּ**, להוכיח שהאמת כדבריהם לפי ההלכה.

(לא) וביארו להם שאין איסור בכך שתיקנו את ימי הפורים, כיון שהאיסור הוא רק אם מוסיפים ימים ואומרים שכך הוא דין התורה, ומשום אותם לגמרי לימים האמורים בתורה, אבל כאן קיבלו **לְקַיֵּם אֵת יָמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם**, לא כחגי התורה ממש לאסור אותם בעשיית מלאכה, וגם לא אמרו שהם ימים טובים מהתורה, אלא קיבלום עליהם **כְּאֲשֶׁר קִיְּמוּ עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה**, כפי שאדם מקבל על עצמו דברים בנדן. והביאו ראיה לדבריהם שמוותר לעשות כן, **וְכִאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זָרְעָם דְּבָרֵי הַצּוּמוֹת וְזַעֲקָתָם**, שהם ימי התעניות המוזכרים בספר זכריה (פרק ח' פסוק י"ט) "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׁירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים, וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבִּי", ולא חששו שיהיה בכך הוספה על צום יום הכפורים הכתוב בתורה,

ולכן קיבלו זאת כל ישראל, וזו ראייה שמותר לקבל ימים נוספים אם הם נעשים כמו נדר וכדומה ולא שאומרים שהם חלק ממצוות התורה, ולכן מותר גם לתקן את ימי הפורים.

(לב) **וּמֵאֲמֵר אֶסְתֵּר** - ועל פי מאמרי אסתר שאמרה את הדברים הללו לחכמי הדור, **קִיָּם** - נתקיימו **דְּבָרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה**, כי הסכימו כל החכמים להחזיק בימי הפורים ולעשותם חוק עולם, **וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר** - וגם הסכימו הכל לכתוב את מגילת אסתר בספר ולכלול אותה בין כתבי הקודש, כפי שרצו אסתר המלכה ומרדכי היהודי.

פרק י

(א) לאחר שהתמנה מרדכי היהודי בבית המלכות של אחשורוש, היה לוחם את מלחמותיו, ועל ידי זה, **וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ מִסַּעַל הָאָרֶץ וְאֵיִי הָיִם**, כי מרדכי היהודי כבש עבורו את כל הארצות, הקרובות והרחוקות.

(ב) **וְכָל מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ וְגִבּוֹרָתוֹ** של אחשורוש, שעשה על ידי הנהגת מרדכי, **וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת מְרַדְּכִי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ**, הלווא **הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מִדֵּי וּפְרָס**.

(ג) **כִּי מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ**, וממונה על כל המדינות, **וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים**, כי היה ממונה בעיקר על עניני היהודים, מכל מקום לא השתרר עליהם בחזקה, ועל ידי זה היה **רְצוּי לְרַב אֶחָיו**, כי היה בכל עניניו **דָּרָשׁ טוֹב לְעַמּוֹ**, וְדָבַר שְׁלוֹם לְכָל זָרְעוֹ.

